

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Інститут екологічної економіки і менеджменту

Кафедра обліку і аудиту

Пояснювальна записка

до дипломної роботи бакалавра

на тему:

**«Облік і аналіз витрат операційної діяльності
підприємства (за матеріалами ТОВ «Захід Агро Олія»)»**

Виконала: студентка II курсу, групи ОАСз-21
Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Пилипенко Вікторія Сергіївна

Керівник к.е.н., доцент Новак У.П.

Рецензент к.е.н., доцент Банера Н.П.

Львів – 2024 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут екологічної економіки і менеджменту

Кафедра _____ обліку і аудиту

Освітній ступінь _____ бакалавр

Спеціальність _____ 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку і аудиту

 д.е.н., проф. Гарасим П.М.

« 08 » 03 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Пилипенко Вікторії Сергіївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Облік і аналіз витрат операційної діяльності підприємства (за матеріалами ТОВ «Захід Агро Олія»)»

керівник роботи к.е.н., доц. Новак Уляна Павлівна

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом закладу вищої освіти від 07 березня 2024 р. № С-193.

2. Термін подання роботи 14.06.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи установчі документи підприємства, Наказ про облікову політику, фінансова, статистична, податкова звітність підприємства за 2021-2023 роки, облікові реєстри за темою роботи, законодавчо-нормативні акти, навчально-методична література.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. 1. Теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності. 2. Економічна характеристика ТОВ «Захід Агро Олія» та оцінка стану обліку витрат операційної діяльності. 3. Аналіз витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія». Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Основні економічні показники діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 рр. 2. Документування витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія». Схема руху інформації про витрати операційної діяльності у ТОВ «Захід Агро Олія». 3. Кореспонденція рахунків з відображення витрат операційної діяльності підприємства. 4. Модель аналізу витрат операційної діяльності підприємства. 5. Аналіз динаміки, складу і структури витрат ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 рр. 6. Аналіз ефективності витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
-	-	-	-

7. Дата видачі завдання 08.03.2024 р.

Керівник роботи

 (підпис)

 Новак У.П.
 (прізвище та ініціали)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи бакалавра	Строк виконання етапів роботи	П
1	Вступ.	08.03.2024 – 24.03.2024	ви
2	Теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності.	25.03.2024 – 14.04.2024	ви
3	Економічна характеристика ТОВ «Захід Агро Олія» та оцінка стану обліку витрат операційної діяльності.	15.04.2024 – 12.05.2024	ви
4	Аналіз витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія».	13.05.2024 – 02.06.2024	ви
5	Висновки та пропозиції.	03.06.2024 – 14.06.2024	ви

Здобувач освіти

 (підпис)

 Пилипенко В.С.
 (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

 (підпис)

 Новак У.П.
 (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Мета дипломної роботи – узагальнення і систематизація знань щодо ведення обліку і здійснення аналізу витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» та надання рекомендацій щодо удосконалення організації обліку витрат операційної діяльності і мінімізації витрат операційної діяльності задля ефективного управління ними й підвищення прибутковості підприємства.

Об'єктом дослідження є процеси обліку і аналізу витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія». Предметом дослідження виступає організація та методика обліку і аналізу витрат операційної діяльності досліджуваного підприємства.

Основне завдання роботи полягає у дослідженні стану бухгалтерського обліку операційних витрат підприємства, обґрунтуванні напрямів вдосконалення методики обліку витрат операційної діяльності підприємства та визначенні шляхів зниження витрат операційної діяльності.

Дипломна робота бакалавра складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

Ключові слова: облік, аналіз, операційні витрати, діяльність, управління, прибутковість.

Сторінок – 67, рисунків – 15, таблиць – 21, використаних джерел – 44.

ANNOTATION

The aim of the diploma thesis is to summarize and systematize knowledge regarding the accounting and analysis of operational activity costs of the LLC "Zahid Agro Oliya" and to provide recommendations for improving the methodology of accounting for operational activity costs and minimizing operational activity costs for effective management and increased profitability of the enterprise.

The object of the research is the processes of accounting and analysis of operational activity costs of the LLC "Zahid Agro Oliya". The subject of the research is the organization and methodology of accounting and analysis of operational activity costs of the investigated enterprise.

The main task of the thesis is to study the state of accounting for operational costs of the enterprise, substantiate directions for improving the accounting organization for operational activity costs of the enterprise, and determine ways to reduce operational activity costs.

The bachelor's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions and proposals, a list of used sources, and appendices.

Keywords: accounting, analysis, operational costs, activity, management, profitability.

Pages - 67, figures - 15, tables - 21, used sources – 44.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	8
1.1. Економічна сутність витрат.....	8
1.2. Економіко-правовий аналіз нормативної бази з обліку витрат операційної діяльності.....	13
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВ «ЗАХІД АГРО ОЛІЯ» ТА ОЦІНКА СТАНУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	25
2.1. Аналіз фінансово-економічних показників господарської діяльності підприємства.....	25
2.2. Практичні аспекти ведення обліку витрат операційної діяльності підприємства.....	38
2.3. Застосування сучасних інформаційних технологій ведення обліку витрат операційної діяльності на підприємстві.....	44
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЗАХІД АГРО ОЛІЯ».....	49
3.1. Організація і методика проведення аналізу витрат операційної діяльності.....	49
3.2. Результати аналізу витрат операційної діяльності підприємства.....	53
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Суворі виклики сьогодення, пов'язані з пандемією Covid-19 і збройною агресією росії, змусили більшість українських підприємств переглянути підходи до управління витратами з метою їх мінімізації та визначення оптимальної структури. Проте це не вплинуло на визначення основної мети підприємства – отримання максимального прибутку.

Через скорочення обсягів виробництва продукції, їх експорту, порушення транспортно-логістичних процесів тощо вітчизняний бізнес зазнав фінансових втрат. Не винятком є і підприємства харчової промисловості, у яких порушені договірні відносини з постачальниками сировини з південно-східних областей України. Тому для таких підприємств відновлення нормального функціонування, забезпечення прибутковості і зниження витрат є пріоритетним завданням.

Важливо враховувати, що витрати підприємства складаються з різних складових, деякі з яких включаються до собівартості продукції, а інші пов'язані з управлінням підприємством. При цьому основну частку у складі витрат суб'єкта господарювання становлять витрати операційної діяльності. Чітке розмежування видів витрат необхідне для ефективного управління ними на всіх етапах діяльності підприємства. Тому питання організації обліку і аналізу витрат операційної діяльності набувають актуальності і практичної значущості, визначають тему, мету і завдання дипломної роботи.

Вагомий внесок у дослідження обліково-аналітичних аспектів витрат, зокрема і операційної діяльності підприємства, внесли такі українські вчені і науковці, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Л.М. Кіндрацька, І.Д. Лазаришина, С.О. Левицька, Н.М. Малюга, Є.В. Мних, Г.В. Нашкерська, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Р.Л. Хом'як, Л.В. Чижевська та інші.

Зважаючи на це, метою даної бакалаврської дипломної роботи є узагальнення і систематизація знань щодо ведення обліку і здійснення аналізу

витрат операційної діяльності підприємства та надання рекомендацій, як удосконалити методика обліку витрат операційної діяльності і мінімізувати витрати операційної діяльності задля ефективного управління ними й підвищення прибутковості підприємства.

Досягнення мети роботи забезпечується виконанням таких завдань:

- дослідити теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності підприємства;
- проаналізувати основні фінансово-економічні показники господарської діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»;
- оцінити стан обліку витрат операційної діяльності підприємства;
- описати сучасні комп'ютерні технології ведення обліку витрат операційної діяльності, що застосовуються на підприємстві;
- висвітлити методика і провести аналіз витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»;
- обґрунтувати напрямки вдосконалення організації обліку витрат операційної діяльності підприємства та шляхи зниження витрат операційної діяльності.

Об'єктом дослідження є процеси обліку і аналізу витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія». Предметом дослідження виступає організація та методика обліку і аналізу витрат операційної діяльності досліджуваного підприємства.

Дослідження проведено із застосуванням таких методів і прийомів економічного аналізу, як: горизонтальний і вертикальний аналіз, трендовий аналіз, коефіцієнтний аналіз, конкретизація, порівняння, групування.

Для написання дипломної роботи використано такі джерела інформації, як: Закони України, Укази Президента, Постанови та накази КМУ, План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкція про його застосування, НП(С)БО, МСБО, інструкції, розпорядження, звітність підприємства, статут, навчальні і наукові праці тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розвитку теорії і практики обліку та аналізу витрат операційної діяльності з метою вдосконалення їх організаційно-методичних засад.

Результати дослідження апробовані участю у VIII міжнародній науково-практичній конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» з темою тез доповіді: «Економічна сутність витрат» (Харків, 21-22 березня 2024 р., Державний біотехнологічний університет).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічна сутність витрат

Будь-яка діяльність супроводжується витратами ресурсів. Принципи економічної та бізнес-логіки засвідчують, що витрати ресурсів на етапі виробництва продукції чи надання послуги є необхідною передумовою для досягнення результатів.

Витрати одночасно є основним фактором, який обмежує прибуток, та головним фактором, який впливає на обсяг пропозиції.

При цьому ефективне управління витратами дозволяє досягати кращих результатів і максимізувати прибуток, що є основною метою багатьох підприємств. Управління витратами включає в себе оптимізацію використання різних видів ресурсів, таких як трудові, матеріальні, фінансові та інші. Ефективна стратегія управління витратами може включати в себе пошук економічно вигідних постачальників, вдосконалення технологічних процесів, оптимізацію виробничих операцій та контроль над витратами в усіх сферах діяльності.

Зменшення витрат і оптимізація бізнес-процесів часто є ключовими факторами для досягнення конкурентних переваг і забезпечення стійкого розвитку підприємства на ринку.

Термін «витрати» широко розповсюджений у вітчизняній економічній літературі – в економічній теорії, обліку, аналізі тощо. У працях окремих вчених [22, 30, 39] виділені два терміни – «витрати» і «затрати», які застосовують залежно від їх змісту і часового діапазону, з яким їх пов'язують. «Затрати» є дещо вужчим поняттям, яке більшість науковців пов'язують з грошовим вираженням вартості ресурсів, які використовують у процесі

виробництва, натомість «витрати» – поняття значно ширше, яке включає в себе і «затрати». На нашу думку, слушно використовувати саме термін «витрати».

Низка українських науковців під «витратами» розуміють поточні витрати підприємства, а саме – собівартість [14, 23]. На думку Фаріон В.Я., взаємозв'язок між цими поняттями полягає в тому, що витрати є базою для обчислення собівартості, сама ж собівартість визначає цільове спрямування витрат. Відмінність проявляється у формі вираження: для собівартості – грошова, для витрат виробництва – грошова і натуральна [43].

На нашу думку, виробничі витрати пов'язані із використанням ресурсів, а собівартість – із результатом виробничого процесу, тому момент здійснення витрат виробництва не співпадає з моментом випуску продукції – у цьому, власне, і проявляється різниця між цими економічними категоріями.

Зустрічається у літературних джерелах поняття «видатки», яке є доцільним для бюджетної сфери діяльності держави. Видатки бюджету – це кошти, які спрямовують на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом. Проте у бюджетній сфері застосовують і ширше поняття «витрати бюджету», які, окрім видатків бюджету, включають надання кредитів з бюджету, погашення боргу, розміщення бюджетних коштів на депозитах, купівлю цінних паперів [1].

Різні підходи до розкриття економічної сутності витрат представлені у табл. 1.1.

Пушкар М.С. розкриває витрати, як використані у процесі виробництва ресурси [38]. Група авторів – Бланк І.А., Бутинець Ф.Ф. та Поддєрьогін А.М. наголошують на грошовій формі використаних у процесі виробництва ресурсів [13, 14, 35]. Визначення Сопко В.В. полягає у часовій характеристиці використання ресурсів [39]. Голов С.Ф. стверджує, що залучені й утримувані ресурси є прямими й непрямими виплатами чи упущеною вигодою [19]. Ткаченко Н.М. робить акцент не тільки на споживанні ресурсів під час виробництва, але і на використанні засобів праці [40].

Підходи до визначення поняття «витрати»

Джерело	Сутність поняття
Бланк І.А. [13]	Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових та інших видів ресурсів на виробництво продукції
Бутинець Ф.Ф. [14]	Спожиті ресурси або гроші, які необхідно заплатити за товари, роботи і послуги
Голов С.Ф. [19]	Прямі й непрямі можливі виплати або упущена вигода, необхідні для того, щоб залучати й утримувати ресурси в межах даного напряму діяльності
Нашкерська Г.В. [31]	Споживання або використання матеріалів, товарів, робіт, послуг в процесі одержання доходу
Поддєрьогін А.М. [35]	Обсяг використаних ресурсів підприємства у грошовому вимірі для здійснення господарської діяльності
Пушкар М.С. [38]	Сума спожитих на виробництві товарів, робіт і послуг факторів виробництва (ресурсів)
Сопко В.В. [39]	Термін процесу використання речовин і сил природи у процесі конкретного виду операційної (або не операційної) діяльності
Ткаченко Н.М. [40]	Витрати – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировина матеріали, паливо тощо), і засоби праці (будівлі, споруди, машини та устаткування) у формі амортизації, що переносять свою вартість на заново створений продукт

Інтерпретація витрат за Нашкерською Г.В. передбачає бухгалтерський підхід щодо формулювання поняття [31].

Проаналізувавши вітчизняну літературу доходимо до висновку, що це питання широко обговорювалося ще за часів перебування України у складі Радянського Союзу. До двохтисячних років ми, фактично, ототожнювали поняття «витрати» і «собівартість», оскільки на кожну одиницю продукції розподіляли всі статті. Зараз вже добре розуміємо, що повинні бути розподілені тільки прямі витрати і частина накладних витрат, пов'язана з виробництвом продукції. А накладні витрати (витрати на збут, адміністративні витрати, інші витрати), не пов'язані безпосередньо з виробництвом продукції, не включають до її собівартості, тобто не розподіляють на кожну одиницю.

Отже, узагальнюючи підходи до тлумачення поняття «витрати» вітчизняними науковцями, зазначимо, що витрати – це множина використаних ресурсів і грошових коштів, які необхідно оплатити за придбані ресурси.

Економічну категорію «витрати» використовують також у маркетингу – як внутрішній фактор, що впливає на ціну, в обліку – як чинник зменшення економічних вигод, в аналізі – як складову, яку використовують для здійснення аналізу, в управлінні – як компоненту системи управління підприємством [43].

Термін «витрати» застосовують і в іноземних економічних літературних джерелах.

Так, витрати у теорії Карла Маркса, зокрема в його праці «Капітал», включають в себе різні елементи: витрати на засоби виробництва (сировину, машини, інструменти та будь-які інші засоби, необхідні для виробництва товарів), витрати на найману робочу силу, додаткову вартість (частину вартості, яка виробляється робочою силою понад те, що потрібно для її власної репродукції), що виступає джерелом прибутку для капіталістів, витрати на циркуляцію (транспорт, зберігання, рекламу та інші витрати, пов'язані з переміщенням та реалізацією товарів), витрати на утримання державного капіталістичного сектора. Маркс аналізує витрати не лише з економічної, але і з соціальної та класової перспективи, показуючи, як вони взаємодіють і визначають економічні відносини в капіталістичному суспільстві [28].

Частіше в межах традиційної західної економічної думки розглядається такий підхід, за яким теорія затрат є складовою частиною концепції економічних затрат і допускає включення прибутку підприємця у вартість товарів та послуг. Загальні витрати на виробництво товарів і послуг включають в себе економічні затрати, зокрема засоби виробництва (сировину, працю, капітал) та нормальний середній прибуток. У розумінні західних економістів прибуток підприємця розцінюється як компенсація за ризик та власне підприємницький талант.

А. Велш Глен та Г. Шорт Деніел вважають, що витрати повинні бути

негайно оплачені грошима чи іншими активами або ж здійснюватися в кредит з подальшою оплатою. На їх думку, витрати – це величина ресурсів (у доларах), спожитих підприємством протягом певного часового проміжку з метою отримання доходу. З метою обліку їх відносяться на той звітний період, в якому вони фактично мали місце, хоча оплачені можуть бути в іншому періоді [33].

Герольд Мус та Рольф Ханшманн, з'ясовуючи сутність витрат, розмежовують терміни «витрати» і «затрати», оскільки вони не співпадають за часом. На їх думку, витрати – це споживання вартості активів, робочої сили за визначений часовий проміжок, яке пов'язане з затратами в тому ж чи іншому часовому проміжку [29].

Анн-Робер Жак Тюрго вивчав економічні явища, включаючи концепцію витрат виробництва. Він вважав, що витрати виробництва визначаються вартістю витрачених ресурсів на виробництво товарів або послуг, включаючи заробітну плату працівників, сировину, матеріали та інші витрати виробництва. Такої ж думки притримувався і Адам Сміт, якого вважають «батьком економічної науки» через його видатну працю «Дослідження щодо природи і причин багатства народів». Автор досліджував витрати виробництва, які складаються з вартості ресурсів, необхідних для виробництва товарів і послуг, включаючи працю, землю і капітал [25].

Одним із ключових понять, що вивчав Давид Рікардо, була теорія вартості, зокрема він розглядав вплив факторів на вартість товарів і послуг. Щодо витрат виробництва, Рікардо докладав зусиль у розумінні того, як різні чинники, такі як заробітна плата, земельні ресурси та капітал, впливають на витрати виробництва товарів і послуг [25].

У фізіократичній теорії Франсуа Кене витрати були розглянуті як важлива складова частина процесу виробництва. Фізіократи акцентували увагу на витратах, пов'язаних із сільським господарством. Вони підтримували ідею, що земельні витрати є джерелом усього багатства і більшість інших видів

витрат повертаються до землі через процеси репродукції [25].

Томас Мальтус відомий своїми дослідженнями про взаємозв'язок між зростанням населення і доступністю ресурсів, зокрема харчових. У своїй роботі він досліджував економічні наслідки зростання населення, враховуючи витрати виробництва, а також ресурси, необхідні для забезпечення життєвих потреб населення. Він вважав, що зростання населення може вплинути на витрати виробництва і споживання, а також на розподіл ресурсів в суспільстві [25].

Уільям Петті відомий своїми роботами з аналізу та вимірювання економічних процесів. Він проводив статистичні дослідження, аналізуючи різні економічні показники, включаючи витрати виробництва. Його дослідження в цій сфері допомогли розвинути методи оцінки та аналізу витрат виробництва, що мало велике значення для подальшого розвитку політичної економії [25].

Узагальнюючи інтерпретацію терміну «витрати» зарубіжними вченими-економістами слід зазначити, що вони трактують його як витрати на виробництво товарів і послуг.

1.2. Економіко-правовий аналіз нормативної бази з обліку витрат операційної діяльності

Для цілей бухгалтерського обліку термін «витрати» визначається у законодавчо-нормативних документах. Так, вперше визначення витрат було подане у вже нечинному сьогодні П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» як «...зменшення економічних вигод у вигляді вибуття або амортизації активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)». У дещо скоригованому вигляді таке визначення перенесено до діючого НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7].

Нормативна база бухгалтерського обліку витрат включає в себе множину нормативно-правових актів на п'ятьох різних рівнях управління. Це охоплює законодавчі акти вищих державних органів (як законодавчої, так і виконавчої влади), акти Міністерства фінансів України, інших міністерств і відомств, а також внутрішні нормативні документи кожного конкретного підприємства.

Перший рівень регулювання обліку витрат представлено Конституцією України.

На другому рівні бухгалтерський облік витрат регулюється Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який створює єдину правову та методологічну базу бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні [3].

Регламент бухгалтерського обліку витрат третього рівня представлений національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, зокрема НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7], НП(С)БО 16 «Витрати» [8], НП(С)БО 17 «Податок на прибуток», Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, Концептуальною основою фінансової звітності [5] та Податковим кодексом України [2].

Четвертий рівень регулювання базується на застосуванні Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування [4, 10], Методичних рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [12].

На п'ятому рівні регулювання обліку витрат керівництвом підприємства розробляються внутрішні робочі документи.

У табл. 1.2 представимо трактування «витрат» у різних нормативних джерелах, віднесених до третього рівня регламентації.

Отже, представлені у табл. 1.2 визначення витрат майже ідентичні між собою та не суперечать одне одному.

Визначення поняття «витрати» у нормативних джерелах

Джерело	Сутність поняття
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [7]	Зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
П(С)БО16 «Витрати» [8]	Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Концептуальна основа фінансової звітності [5]	Зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам

У силу того, що національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в Україні базуються на Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (МСБО) і не суперечать їм, то відповідно їх гармонізація сприяє уникненню непорозумінь щодо того, як інтерпретувати витрати.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) включають загальні принципи оцінки та представлення фінансової інформації для підприємств, але деякі конкретні питання, такі як оцінка витрат, детально не розглянуті в окремих стандартах [34].

Натомість НП(С)БО 16 «Витрати» визначає методологічні засади формування в обліку інформації щодо витрат господарюючого суб'єкта та її розкриття у фінансовій звітності.

У бухгалтерському обліку витрати відображаються саме у той момент, коли зменшуються активи або збільшуються зобов'язання. Це означає, що коли витрати виникають, вони зменшують прибуток підприємства або збільшують його збиток. Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого їх було понесено, що забезпечує відображення витрат за принципом відповідності, коли витрати пов'язані з конкретним доходом. Однак існують витрати, які неможливо прямо пов'язати з

доходом певного періоду, наприклад, адміністративні витрати, які включають зарплату керівництва чи орендні платежі за приміщення. Ці витрати відображаються у витратах того звітного періоду, в якому їх було здійснено, без прив'язки до конкретного доходу [8].

Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності витрати визнаються у звіті про прибутки та збитки в той момент, коли виникає зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань, які можна достовірно виміряти. Це означає, що витрати визнаються одночасно з визнанням збільшення зобов'язань або зменшення активів [5].

Витрати визнають завдяки зв'язку між понесеними витратами та отриманими доходами від певних статей. Такий процес називається відповідністю витрат доходам. Він передбачає визнання доходів та витрат, які виникають безпосередньо у результаті тих самих операцій або подій. Наприклад, різні компоненти витрат, що становлять собівартість реалізованої продукції, можуть бути визнані одночасно з отриманням доходу від продажу цієї продукції. Проте, важливою є обмеженість цієї концепції, оскільки вона не дозволяє визнавати статті у балансі, які не відповідають визначенню активів чи зобов'язань. Це означає, що навіть якщо витрати та доходи виникають у результаті одних і тих же операцій, це ще не означає, що вони повинні бути визнані у балансі як активи чи зобов'язання, якщо вони не відповідають критеріям цих категорій [5].

Якщо актив передбачає отримання економічних вигід впродовж декількох звітних періодів, то витрати визнають, систематично розподіляючи вартість цього активу між певними звітними періодами [8].

Існують випадки, коли певні види платежів або зменшення активів не визнаються витратами в бухгалтерському обліку (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Платежі або зменшення активів, які не визнаються витратами [8]

Витрати підприємства класифікують відповідно до існуючих видів діяльності підприємства – операційної, фінансової, інвестиційної.

Витрати операційної діяльності, які є об'єктом даного дослідження, класифікують наступним чином (рис. 1.2).

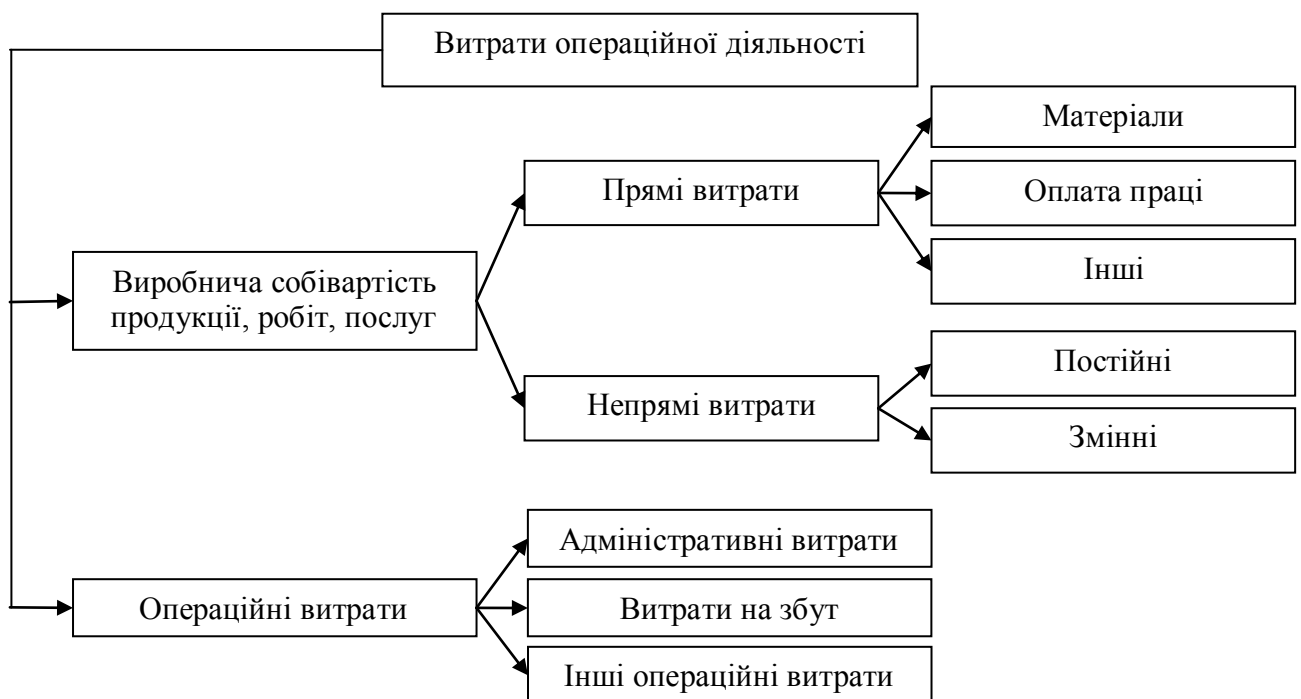

Рис. 1.2. Класифікація витрат операційної діяльності

Джерело. Побудовано автором за [8]

Виробнича собівартість продукції, робіт, послуг, реалізованих протягом звітного періоду, разом із нерозподіленими постійними загальновиробничими

витратами і понаднормативними виробничими витратами складають собівартість реалізації продукції, робіт, послуг.

За класифікаційною ознакою способу включення до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг витрати бувають прямі і непрямі. Витрати, які безпосередньо включають до собівартості виробництва конкретного виду продукції на основі первинних документів, є прямими. Витрати, які не можна безпосередньо включити до собівартості виробництва конкретного виду продукції економічно доцільним шляхом і які вимагають розподілу, є непрямыми.

Прямі матеріальні витрати включають в себе витрати на сировину та матеріали, які безпосередньо використовуються під час виробництва конкретної продукції, роботи, послуги. Це можуть бути, наприклад, купівельні напівфабрикати, комплектуючі вироби, деталі або будь-які інші матеріали, які безпосередньо входять до складу виробу. Ці витрати можна точно виміряти і віднести на конкретний продукт, що виробляється.

Прямі витрати на оплату праці включають в себе витрати на працю безпосередньо причетних до виробництва працівників, які беруть участь у виготовленні конкретної продукції, роботи, послуги. Це можуть бути, наприклад, заробітна плата робітників на лінії виробництва або спеціалістів, які працюють над цією конкретною продукцією. Такі витрати можна точно виміряти та віднести до конкретного виробу або партії продукції.

До складу інших прямих витрат належать інші різноманітні витрати, які безпосередньо пов'язані з виробництвом конкретного продукту, наприклад: відрахування на соціальне страхування, орендні платежі за земельні і майнові паї, амортизація, втрати від браку тощо. Ці витрати також можуть бути точно виміряні та віднесені на конкретний продукт.

Непрямі витрати, які відносять до складу виробничої собівартості продукції, включають змінні загальновиробничі витрати та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Загальновиробничі витрати включають (рис. 1.3).

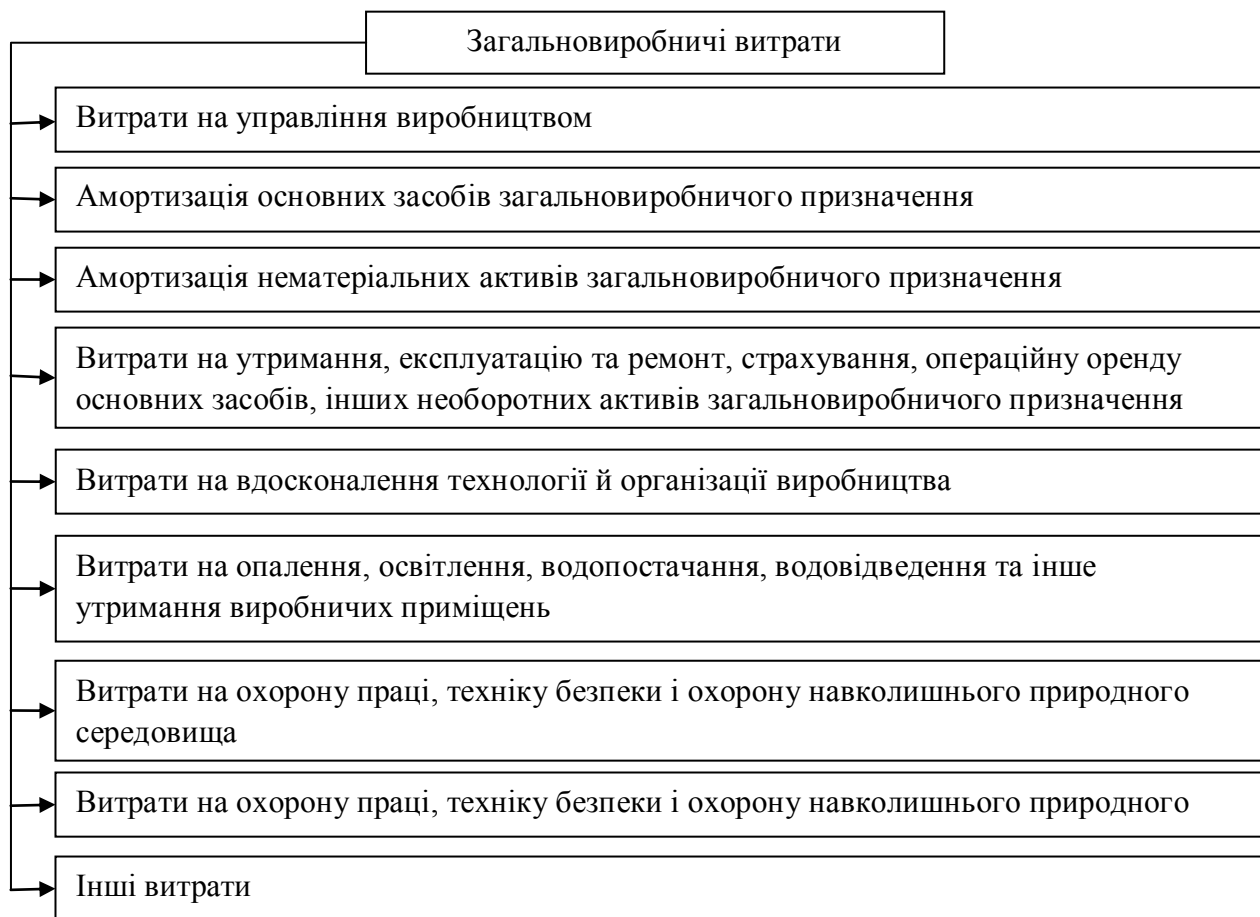

Рис. 1.3. Класифікація загальновиробничих витрат [8]

Щодо класифікації загальновиробничих витрат на постійні і змінні, то змінні загальновиробничі витрати включають в себе витрати на обслуговування і управління виробництвом, що прямо пропорційно або майже прямо пропорційно реагують на зміни обсягу виробництва. Якщо обсяг виробництва зростає, ці витрати зазвичай також зростають, і навпаки, якщо обсяг виробництва зменшується, вони зменшуються, в залежності від специфіки виробництва та управління. Процес розподілу змінних загальновиробничих витрат на кожен об'єкт витрат передбачає визначення бази розподілу, яка найкраще відображає співвідношення між змінними загальновиробничими витратами та обсягом виробництва – години праці, заробітна плата, обсяг виробництва, прямі витрати тощо, обчислення ставки розподілу та безпосереднього розподілу витрат відповідно до фактичної потужності чи

активності у звітному періоді.

До постійних загальновиробничих витрат відносять витрати на обслуговування і управління виробництвом, які залишаються незмінними або майже незмінними незалежно від обсягу виробництва або діяльності підприємства. Постійні загальновиробничі витрати також розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням певної бази розподілу. Зазвичай базою розподілу для постійних витрат служать ті ж параметри, що і для змінних витрат: години праці, заробітна плата, обсяг виробництва, прями витрати тощо. Проте розподіл постійних витрат зазвичай відбувається при нормальній потужності, тобто враховуючи стандартний рівень виробничої діяльності, який може бути встановлений на підприємстві. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення. Це означає, що незалежно від того, чи вдалося розподілити всі постійні витрати між різними об'єктами витрат (продукція, роботи, послуги), нерозподілені витрати все одно враховуються у вартості кожного об'єкта витрат. Принцип, що загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиробничих витрат не може перевищувати їх фактичну величину, дуже важливий. Це забезпечує правильне врахування всіх витрат і недопущення перенесення витрат на майбутні періоди або витрат, які насправді не були понесені. Такий підхід дозволяє точніше визначити собівартість продукції та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Підприємство на свій розсуд встановлює перелік та склад змінних і постійних загальновиробничих витрат.

Класифікація витрат, пов'язаних з операційною діяльністю, які не включають до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), включає адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати. Така класифікація дозволяє підприємствам краще розуміти і контролювати витрати, пов'язані з операційною діяльністю, та ефективно керувати ними для досягнення своїх цілей.

Адміністративні витрати є загальногосподарськими витратами, спрямованими на обслуговування та управління підприємством (рис. 1.4)

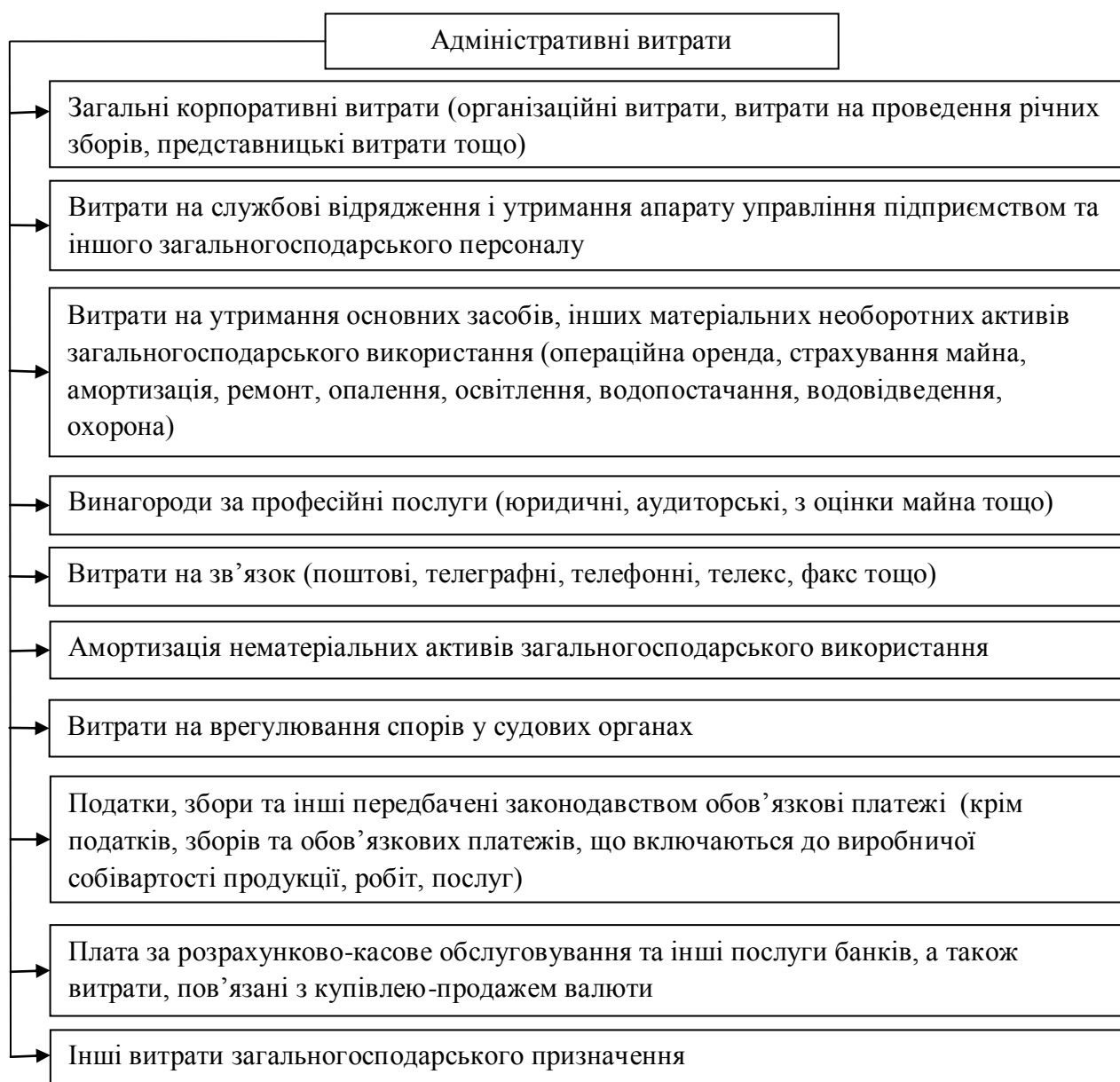

Рис. 1.4. Класифікація адміністративних витрат [8]

Витрати на збут (торговельні витрати) пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг), маркетингом, рекламою, дистрибуцією продукції (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Класифікація витрат на збут [8]

Інші операційні витрати включають широкий спектр витрат, що виникають у зв'язку з операційною діяльністю підприємства і не включаються до собівартості реалізованої продукції (рис. 1.6).

Витрати разом з доходами у бухгалтерському обліку відображаються згідно з принципами нарахування, відповідності й періодичності.

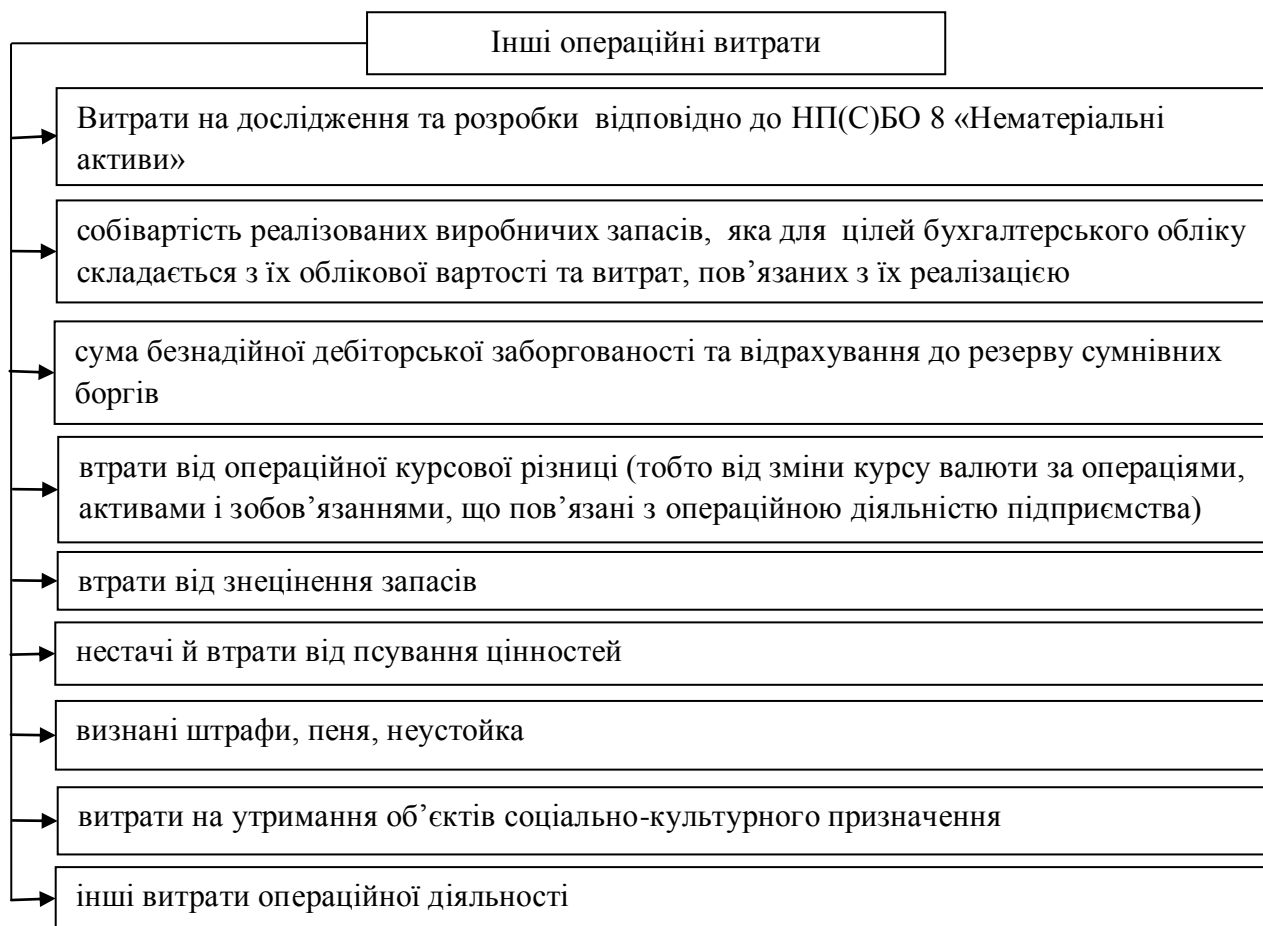

Рис. 1.6. Класифікація інших операційних витрат [8]

Принцип нарахування визначає, що витрати та доходи повинні бути відображені у звітності тоді, коли вони нараховані або зароблені, а не тоді, коли гроші фактично отримані або витрачені. Наприклад, якщо підприємство укладає договір про реалізацію продукції, то дохід від цієї операції буде відображений у звітності у той момент, коли продукція буде фактично відвантажена зі складу продавця, незалежно від того, чи отримана на неї оплата.

Принцип відповідності вказує на необхідність відповідності між витратами і доходами, що стосуються конкретного періоду. Це означає, що витрати, які виникають для отримання доходів, повинні бути відображені у тому ж періоді, що і сам дохід. Наприклад, витрати на виробництво продукції повинні бути відображені у тому самому звітному періоді, що і дохід від продажу цієї продукції.

Принцип періодичності передбачає, що фінансова звітність повинна бути складена для конкретних звітних періодів, зазвичай для річних або квартальних періодів. Це дозволяє порівнювати фінансові результати підприємства за різні періоди і визначати його фінансовий стан та продуктивність.

Загалом, ці принципи забезпечують систематичність, точність та порівняльність фінансової звітності, що дозволяє керівництву та зацікавленим сторонам зробити об'єктивні висновки про фінансовий стан та результативність підприємства.

Узагальнюючи теоретичні аспекти обліку витрат операційної діяльності, вважаємо, що чітке розуміння сутності поняття витрат, умов їх визнання та класифікації може бути результатом узгодження поглядів різних наукових шкіл та методів дослідження, а також може враховувати конкретні особливості сфери діяльності підприємства. Проте, найбільш точна і достовірна інформація міститься у законодавчо-нормативних документах, що дозволяє підприємствам ефективно управляти своїми ресурсами, раціоналізувати витрати та максимізувати ефективність.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТОВ «ЗАХІД АГРО ОЛІЯ» ТА ОЦІНКА СТАНУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Аналіз фінансово-економічних показників господарської діяльності підприємства

ТОВ «Захід Агро Олія» функціонує з 2018 року задля здійснення підприємницької діяльності, одержання прибутку, задоволення інтересів учасників та потреб споживачів у товарах. Товариство є юридичною особою, зареєстрованою за адресою: м. Львів, вул. Тракт Глинянський, буд. 165, кв. 101.

Діяльність товариства провадиться на основі статуту (додаток А), який визначає види діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» (табл. 2.1) та багато інших його організаційних аспектів. Основний вид діяльності підприємства передбачає виготовлення нерафінованої і рафінованої рослинної олії – соняшникової, соєвої, оливкової, пальмової, бавовняної, ріпакової, гірчичної, лляної та процес її перероблення.

Таблиця 2.1

Види діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»*

Види діяльності	
Основний	Інші
10.41 «Виробництво олії та тваринних жирів»	10.51 «Перероблення молока, виробництво масла та сиру»
	20.59 «Виробництво іншої хімічної продукції, н.в.і.у.»
	20.53 «Виробництво ефірних олій»
	10.62 «Виробництво крохмалів і крохмальних продуктів»
	10.42 «Виробництво маргарину і подібних харчових жирів»
	10.11 «Виробництво м'яса»

Джерело. Побудовано автором за даними підприємства.

Ефективність керівництва товариством безпосередньо залежить від того, наскільки точно організована структура управління і наскільки вона відповідає

цілям діяльності [25]. Структура управління ТОВ «Захід Агро Олія» відповідно до загальної стратегії розвитку чітко визначає роль кожного відділу та посадової посади в межах загальної структури підприємства та розподіляє обов'язки серед працівників (рис. 2.1).

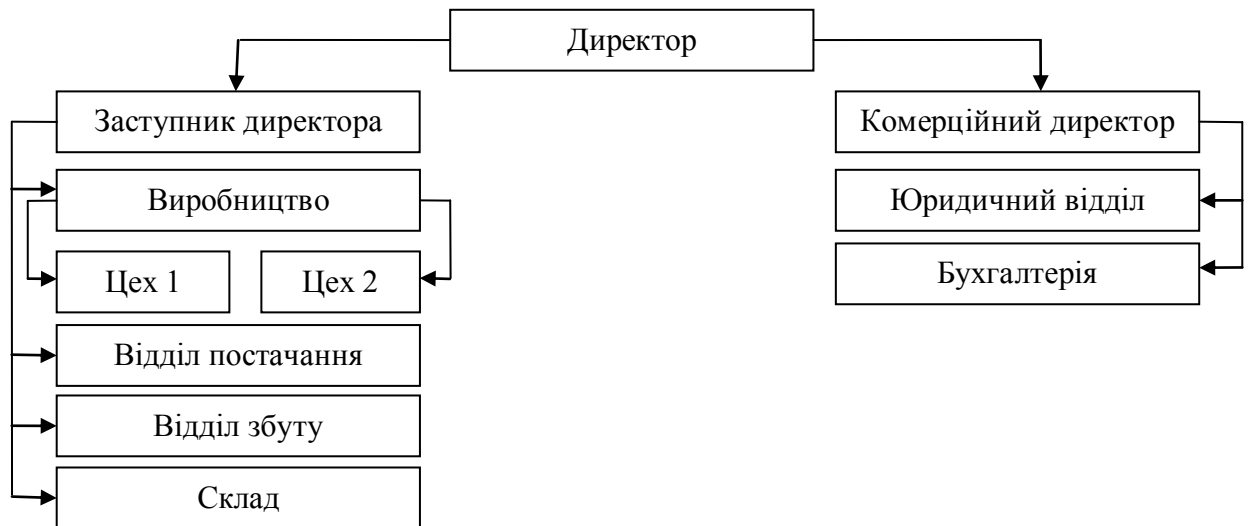

Рис. 2.1. Організаційна структура ТОВ «Захід Агро Олія»

Джерело. Побудовано автором за даними підприємства.

Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» ТОВ «Захід Агро Олія» використовує форму самостійного ведення обліку та складання звітності власником або керівником підприємства. Таким чином, організація, ведення обліку та складання фінансової звітності підпорядковані директору [16].

У питанні ведення обліку директор забезпечує:

- розроблення та втілення облікової політики, що включає встановлення правил та процедур відповідно до законодавства та внутрішніх стандартів підприємства;
- дотримання законності, справедливості та правильності оформлення первинних документів та їхню відповідність законодавству;
- гарантування достовірності обліку активів, пасивів, доходів, витрат та фінансових результатів шляхом точної реєстрації всіх фінансових операцій;

- здійснення контролю та аналізу господарської діяльності, включаючи підготовку фінансової звітності та аналіз фінансових результатів, а також подання звітності органам управління та податковим органам [40].

Облікова політика ТОВ «Захід Агро Олія» дозволяє використання різних принципів, методів та процедур для складання та подання фінансової звітності. Вона оформлена у вигляді Наказу про облікову політику підприємства (додаток В) та передбачає застосування простої форми ведення бухгалтерського обліку, автоматизованої програмою «1С: Бухгалтерія 8».

Розвиток підприємства на ринку здійснюється через активну співпрацю з постачальниками сировини, покупцями продукції, а також у взаємодії з конкурентами.

Постачальниками сировини є фермерські господарства «Дмитришин», «Русиняка Ігора Петровича», «Максимович» та «Колос КТМ».

Оптовими покупцями продукції ТОВ «Захід Агро Олія» є: ТОВ «Волиця», ТОВ «Самбірська птахофабрика», ТОВ «Снятинська птахофабрика», ТОВ «Угринів еко ферм».

Конкурентами ТОВ «Захід Агро Олія» є: ФОП «Грицай», ТОВ «Гранд Інвест Лімітед» та ТОВ «Агро Еко Протеїн», які територіально недалеко розташовані і продають схожі товари.

Необхідність проведення аналізу фінансово-економічних показників господарської діяльності підприємства зумовлена потребою в оцінці фінансового стану, ефективності використання ресурсів та визначенні стратегічних напрямків розвитку. Такий аналіз дозволяє приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку підприємства та вдосконалення управління.

Для проведення аналітичних досліджень була використана фінансова звітність товариства у формі 1-м Баланс та формі 2-м Звіт про фінансові результати, які представлені у додатках Д, Е та Ж відповідно. Часовий діапазон аналізу охоплює період з 2021 до 2023 року.

Необоротні активи – це ресурси, які використовуються підприємством для забезпечення безперебійної роботи протягом тривалого періоду, який перевищує один рік. Вони включають матеріальні, нематеріальні та фінансові активи. Результати аналізу необоротних активів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки представимо у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка необоротних активів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Незавершені капітальні інвестиції	-	-	-	-	-
Основні засоби	459,7	344,8	1100,6	-114,9	755,8
Інші необоротні активи	-	-	-	-	-
Разом	459,7	344,8	1100,6	-114,9	755,8

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Згідно з даними з табл. 2.2, необоротні активи товариства у 2022 році скоротилися на 114,9 тис. грн., а у 2023 році зросли на 755,8 тис. грн. Ця динаміка сталася виключно через зменшення та збільшення відповідно до років вартості основних засобів, оскільки, як видно, у ТОВ «Захід Агро Олія» відсутні незавершені капітальні інвестиції та інші необоротні активи.

Виходячи з цього, розглянемо показники стану та ефективності використання основних засобів підприємства за 2021-2023 роки у табл. 2.3.

Для оцінювання значень показників стану основних засобів проводиться їх порівняння з нормативними показниками. Прийнято вважати, що коефіцієнт зносу повинен бути меншим за 50%, а коефіцієнт придатності – більшим за 50% [32]. У товаристві показники стану основних засобів у 2021 та 2023 роках відповідають цим нормам. Однак у 2022 році коефіцієнт зносу перевищує своє нормативне значення, а коефіцієнт придатності нижче за нормативне значення. Безумовно, враховуючи це, керівництву варто все ж таки вживати заходів, спрямованих на оновлення основних засобів.

Таблиця 2.3

Показники стану та ефективності використання основних засобів
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Первісна вартість, тис. грн.	766,2	766,2	1675,2	0,0	909,0
Знос, тис. грн.	306,5	421,4	574,6	114,9	153,2
Залишкова вартість, тис. грн.	459,7	344,8	1100,6	-114,9	755,8
Коефіцієнт зносу, %	0,40	0,55	0,34	0,15	-0,21
Коефіцієнт придатності, %	0,60	0,45	0,66	-0,15	0,21
Фондовіддача, грн./грн.	0,09	0,34	0,35	0,25	0,01
Фондомісткість, грн./грн.	10,86	2,92	2,82	-7,94	-0,09
Фондоозброєність, тис. грн.	82,87	76,62	122,07	-6,25	45,45
Фондорентабельність, %	-	2,1	2,9	2,1	0,8

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Результати аналізу ефективності використання основних засобів ТОВ «Захід Агро Олія» за період з 2021 до 2023 року дають змогу зробити наступні висновки:

- фондовіддача вказує на низьку ефективність використання основних засобів у порівнянні з обсягами реалізації продукції, але спостерігається тенденція до зростання цього показника в динаміці років;

- фондомісткість показує, що у 2021 році було використано приблизно 11 грн. основних засобів на кожну гривню виручки від реалізації продукції підприємства. У той же час, у 2022 та 2023 роках ця сума зменшилася до близько 3 грн. основних засобів;

- фондоозброєність показує, що у 2021-2022 роках припадало приблизно 80 тис. грн. основних засобів на одного працівника, а у 2023 році ця сума зросла до близько 120 тис. грн.;

- фондорентабельність, обчислена у 2022 році, показала, що на 1 гривню основних засобів припадало 2,1% прибутку, а у 2023 році – 2,9% прибутку. У 2021 році підприємство не мало фондорентабельності, оскільки його діяльність була збитковою.

Зважаючи на вищезазначені показники, керівництву ТОВ «Захід Агро Олія» все ж таки варто звернути увагу на використання основних засобів з метою поліпшення їх ефективності.

Оборотні активи є необхідними ресурсами для підприємства, які забезпечують неперервний виробничий процес. Вони використовуються протягом одного виробничого циклу та включають виробничі запаси, незавершене виробництво, напівфабрикати, брак, готову продукцію, товари тощо [15]. Аналіз динаміки і структури оборотних активів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки проведемо у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка і структура оборотних активів
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Запаси	449,5	517,3	490,9	67,8	-26,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1,6	22,3	26	20,7	3,7
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	4,2	10,2	6,9	6	-3,3
Гроші та їх еквіваленти	153,7	24,2	58,7	-129,5	34,5
Разом	609	574	582,5	-35	8,5

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Результати аналізу, проведеного у табл. 2.4, засвідчили, що вартість оборотних активів на кінець 2022 року зменшилась на 35 тис. грн., що було обумовлено зменшенням суми грошей та їх еквівалентів та зростанням інших складових. У 2023 році вартість оборотних активів збільшилась на 8,5 тисяч гривень, що відбулося через збільшення суми грошей та їх еквівалентів та дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Цю динаміку можна побачити на рис. 2.2.

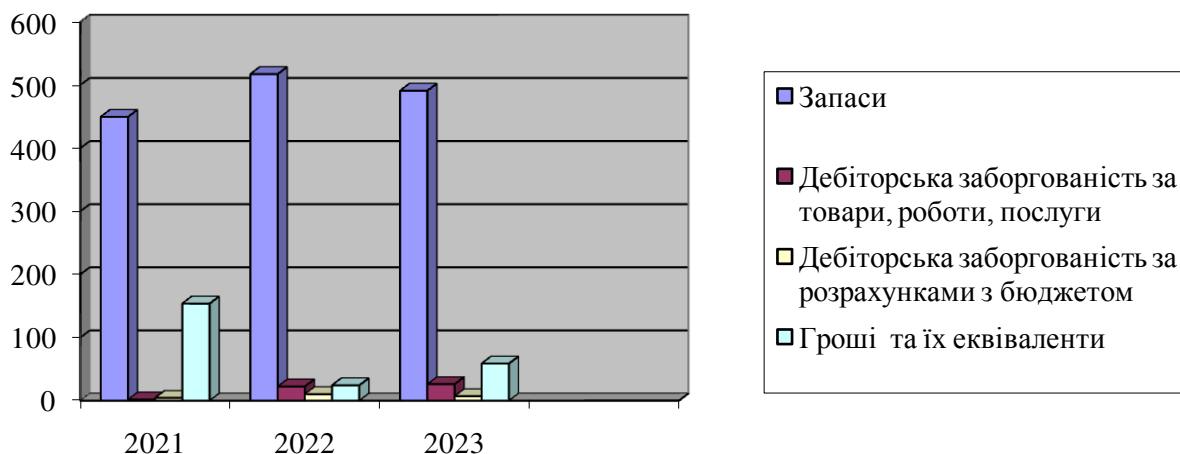

Рис. 2.2. Структура оборотних активів
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки
Джерело. Побудовано автором за даними табл. 2.4.

Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється з метою визначення оптимальної структури цих активів та їх раціонального використання [18]. У табл. 2.5 представимо результати оцінки ефективності використання оборотних активів ТОВ «Захід Агро Олія».

Таблиця 2.5

Показники ефективності використання оборотних активів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	610,6	591,5	578,25	-19,1	-13,25
Коефіцієнт оборотності	0,12	0,44	0,75	0,32	0,30
Коефіцієнт завантаження	8,00	2,25	1,34	-5,75	-0,91
Число днів в аналізованому періоді (році), дні	365	365	365	-	-
Тривалість обороту, дні	2920,96	821,84	488,12	-2099,1	-333,72

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Дані табл. 2.5 показують, що коефіцієнт оборотності оборотних активів збільшився на 0,32 і 0,3 відповідно за роками, коефіцієнт завантаження зменшився на 5,75 і 0,91 відповідно за роками, тривалість обороту оборотних

активів зменшилась на 2099,2 дні та 333,72 дні відповідно за роками. Такі зміни означають те, що структура оборотних активів є достатньо оптимальною, і вони використовуються досить раціонально.

Ефективне використання трудових ресурсів на підприємстві є ключем до його успішного функціонування та досягнення високої продуктивності праці. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів дозволяє виявити недоліки у роботі працівників, втрати часу та зниження продуктивності, що відкриває можливості для подальшого їх усунення [26]. Для цього проведемо розрахунок показників затратомісткості та затратовіддачі ТОВ «Захід Агро Олія» (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Показники ефективності використання трудових ресурсів
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-51,8	16,4	35,6	68,2	19,2
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	10	10	10	0	0
Продуктивність праці, тис. грн.	7,63	26,27	43,24	18,64	16,97
Фонд оплати праці працівників, тис. грн.	1034	1126	1180	92	54
Середньомісячна заробітна плата працівника, грн.	8616,67	9383,33	9833,33	766,67	450,00
Затратомісткість	13,55	4,29	2,73	-9,27	-1,56
Затратовіддача	0,07	0,23	0,37	0,16	0,13

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Фонд оплати праці працівників ТОВ «Захід Агро Олія» незначною мірою зростає щороку (5-9%). Якщо порівнювати таку тенденцію з рівнем інфляції в Україні, то і в 2022 році, і в 2023 році таке зростання є нижчим за рівень інфляції. Така ситуація свідчить про відсутність мотивації кадрів підвищувати продуктивність праці через низьку матеріальну винагороду за їх працю.

Щодо розміру середньомісячної заробітної плати у товаристві, то вона є

вищою за рівень законодавчо встановленої мінімальної заробітної плати, що є позитивним явищем, проте темпи її росту є дуже низькими.

Продуктивність праці за аналізований період зростає внаслідок збільшення доходу від реалізації продукції, що спричинило відповідне зменшення затратомісткості на 9,27 і 1,56 відповідно за роками та підвищення затратовіддачі на 0,16 і 0,13 відповідно за роками.

Після детальної оцінки активів ТОВ «Захід Агро Олія» доцільно з'ясувати, як вони формувалися протягом останніх трьох років, тому проаналізуємо динаміку і склад пасивів (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка і структура пасивів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Власний капітал	-51,5	-35,1	909,5	16,4	944,6
у % до джерел формування майна	-4,8	-3,8	54,0	1,0	57,9
Зареєстрований капітал	3	3	912	0,0	909,0
у % до власного капіталу	-5,8	-8,5	100,3	-2,7	108,8
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-54,5	-38,1	-2,5	16,4	35,6
у % до власного капіталу	105,8	108,5	-0,3	2,7	-108,8
Поточні зобов'язання і забезпечення	1120,2	953,9	773,6	-166,3	-180,3
у % до джерел формування майна	104,8	103,8	46,0	-1,0	-57,9
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	69,3	4,5	20,1	-64,8	15,6
у % до поточних зобов'язань	6,2	0,5	2,6	-5,7	2,1
Кредиторська заборгованість за розрахунками	15,3	3,6	64,6	-11,7	61,0
у % до поточних зобов'язань	1,4	0,4	8,4	-1,0	8,0
Інші поточні зобов'язання	1035,6	945,8	688,9	-89,8	-256,9
у % до поточних зобов'язань	96,9	102,9	40,9	6,0	-62,0
Всього	1068,7	918,8	1683,1	-149,9	764,3

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Динаміка зміни вартості майна ТОВ «Захід Агро Олія» наступна: у 2022 році зменшилась на 149,9 тис. грн., що відбулось за рахунок зменшення поточних зобов'язань і забезпечень на 166,3 тис. грн. і збільшення власного капіталу на 16,4 тис. грн.; у 2023 році збільшилась на 764,3 тис. грн., що

відбулось за рахунок збільшення власного капіталу на 944,6 тис. грн. і зменшення поточних зобов'язань і забезпечень на 180,3 тис. грн.

Величина власного капіталу у 2021-2022 роках була від'ємною, на що вплинуло існування непокритого збитку за цей період, у 2023 році внаслідок внеску до зареєстрованого капіталу ця величина суттєво зросла на 944,6 тис. грн., незважаючи на існування все ще непокритого збитку у цьому році, і склала 909,5 тис. грн.

Поточні зобов'язання і забезпечення мають стійку тенденцію до зменшення за аналізований період: у 2022 році – на 166,3 тис. грн. за рахунок зменшення всіх їх складових, у 2023 році – на 180,3 тис. грн. за рахунок суттєвого зменшення інших поточних зобов'язань та збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги і кредиторської заборгованості за розрахунками.

Динаміку пасивів ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки зображено на рис. 2.3.

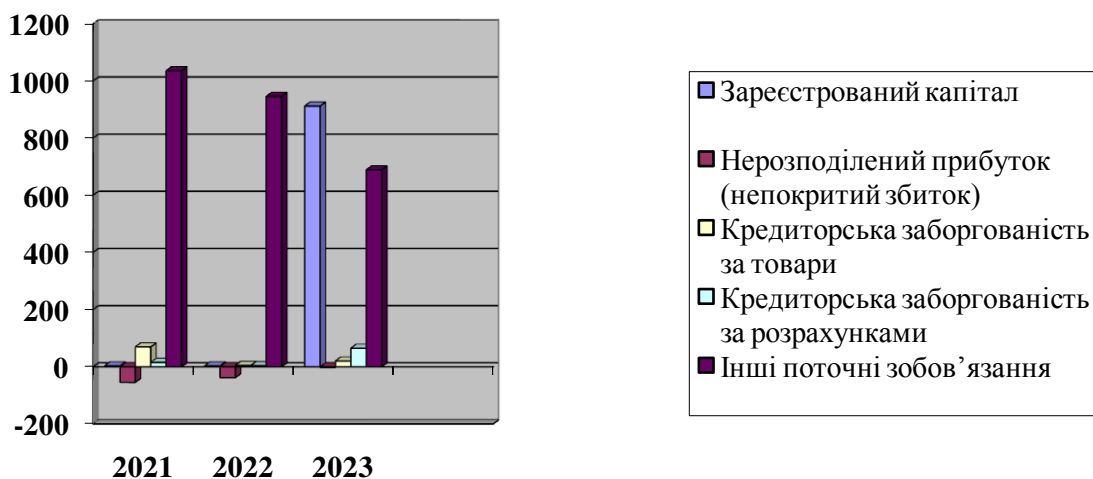

Рис. 2.3. Динаміка джерел формування майна

ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Джерело. Побудовано автором за даними табл. 2.7.

Основним орієнтиром функціонування будь-якого господарюючого

суб'єкта є одержання і максимізація прибутку [26]. Останній виникає як результат перевищення доходів від реалізації активів над витратами, які були здійснені для створення таких активів. Натомість збиток виникає у протилежному випадку. Оцінка фінансових результатів ТОВ «Захід Агро Олія» полягає в алгоритмі визначення чистого прибутку, послідовно співставляючи доходи і витрати від різних видів діяльності (табл. 2.8). Це уможливило ефективне управління доходами і витратами та збільшує прибуток.

Таблиця 2.8

Оцінка фінансових результатів діяльності
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Інші операційні доходи	-	-	-	-	-
Інші доходи	-	-	-	-	-
Разом доходи	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	127,6	183,9	286,6	56,3	102,7
Інші операційні витрати	0,5	58,8	102,4	58,3	43,6
Інші витрати	-	-	-	-	-
Разом витрати	128,1	242,7	389	114,6	146,3
Фінансовий результат до оподаткування	-51,8	20	43,4	71,8	23,4
Податок на прибуток	-	3,6	7,8	3,6	4,2
Чистий прибуток(збиток)	-51,8	16,4	35,6	68,2	19,2

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Аналіз формування фінансових результатів діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» засвідчив, що чистий дохід від реалізації продукції ТОВ «Захід Агро Олія» у 2022 р. збільшився на 186,4 тис. грн., а у 2023 р. – на 169,7 тис. грн. Водночас собівартість реалізованої продукції товариства кожного року теж зростає: у 2022 р. на 56,3 тис. грн. і у 2023 р. – на 102,7 тис. грн. Незважаючи на те, що у складі витрат, крім собівартості продукції, присутні ще й інші операційні витрати, які до того ж зросли (у 2021 р. на суму 0,5 тис. грн., у 2022 р. – 58,8 тис. грн. і у 2023 р. – 102,4 тис. грн.), ТОВ «Захід Агро Олія» із

збиткового підприємства у 2021 році (-51,8 тис. грн.) перетворилося на прибуткове у 2022 році (16,4 тис. грн.) в у 2023 році (35,6 тис. грн.). Поясненням цього є випереджаючі темпи росту доходів над витратами, що зумовлено зростанням попиту на олію. Загалом прибуткова діяльність товариства за останні два роки сприяє розвитку бізнесу та забезпеченню соціального захисту як для власників, так і для персоналу підприємства.

Рентабельність, як відносний показник, дає змогу оцінити ефективність діяльності підприємства, порівняти її з іншими учасниками ринку та визначити, наскільки добре використовуються ресурси [18]. Аналіз рентабельності допомагає керівництву приймати рішення щодо оптимізації виробничих процесів, збільшення прибутковості та покращення фінансового стану підприємства. Зважаючи на це, проаналізуємо показники рентабельності ТОВ «Захід Агро Олія» у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Показники рентабельності ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Середньорічний обсяг сукупного капіталу, тис. грн.	1107,8	993,75	1300,95	-114,1	307,2
Середньорічний обсяг власного капіталу, тис. грн.	-25,6	-43,3	437,2	-17,7	480,5
Середньорічний обсяг оборотного капіталу, тис. грн.	610,6	591,5	578,25	-19,1	-13,3
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	-51,8	16,4	35,6	68,2	19,2
Рентабельність реалізації за чистим прибутком, %	-	6,24	8,23	-	2,0
Рентабельність сукупного капіталу за чистим прибутком, %	-	1,65	2,74	-	1,1
Рентабельність власного капіталу за чистим прибутком, %	-	-	8,14	-	46,0
Рентабельність оборотного капіталу за чистим прибутком, %	-	2,77	6,16	-	3,4

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

2021 рік для ТОВ «Захід Агро Олія» приніс збиток, відповідно підприємство нерентабельне. У 2022 р. всі показники рентабельності дуже низькі, у 2023 р. вони дещо підвищилися, проте все ж знаходяться на невисокому рівні, що зрештою підтверджує низьку прибутковість підприємства. Це може бути тривожним сигналом для підприємства. Низька рентабельність може вказувати на проблеми з управлінням витратами, неефективне використання ресурсів або конкурентний тиск. Для вирішення цієї ситуації можуть бути корисними такі заходи, як ретельний аналіз витрат, оптимізація виробничих процесів, пошук нових ринків або виробничих напрямків, а також вдосконалення стратегії маркетингу та продажів. Важливо провести детальне дослідження причин цієї низької рентабельності, щоб виявити найбільш ефективні шляхи покращення фінансової діяльності підприємства.

Після ретельного аналізу різних аспектів господарської діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» узагальнимо основні показники його діяльності у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Основні економічні показники діяльності
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показники	Один. вим.	Роки			Абсолютне відхилення	
		2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
1	2	3	4	5	6	7
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	тис. грн.	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Собівартість реалізованої продукції	тис. грн.	127,6	183,9	286,6	56,3	102,7
Чистий прибуток (збиток)	тис. грн.	-51,8	16,4	35,6	68,2	19,2
Середньоспискова чисельність працівників	осіб	10	10	10	-	-
Рентабельність реалізованої продукції	%	-	6,2	8,2	-	2,0
Середньорічна вартість основних засобів	тис. грн.	828,7	766,2	1220,7	-62,5	454,5
Фондовіддача	грн./грн.	0,09	0,34	0,35	0,25	0,01
Фондомісткість	грн./грн.	10,86	2,92	2,82	-7,94	-0,09

Продовж. табл. 2.10

1	2	3	4	5	6	7
Фондоозброєність	грн./грн.	82,87	76,62	122,07	-6,25	45,45
Середньорічна вартість оборотних активів	тис. грн.	610,6	591,5	578,25	-19,1	-13,25
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	-	0,12	0,44	0,75	0,32	0,30
Тривалість обороту	дні	2920,96	821,84	488,12	-2099,1	-333,72

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Аналіз ключових економічних показників діяльності товариства за 2021-2023 роки свідчить про стабільний фінансовий стан. Це позитивно, однак така стабільність та перебування більшості кількісних та якісних показників на досить низькому рівні може стати перешкодою для подальшого ефективного розвитку та функціонування в майбутньому.

2.2. Практичні аспекти ведення обліку витрат операційної діяльності підприємства

Якість роботи будь-якого підприємства та успішність виконуваних ним операцій передусім визначаються правильною організацією роботи з документами. Кожен документ містить інформацію, яка є ключем до передачі і збереження даних у часі й просторі. Різноманітні потоки інформації, які присутні у роботі підприємства, відображаються у різних документах.

Документація забезпечує відповідний рівень управління у сфері господарювання. Шляхом створення конкретних документів надаються вказівки щодо здійснення різних господарських операцій, при цьому працівники, які виконують такі вказівки, документально обґрунтовують свою діяльність іншими документами.

Раціональна організація бухгалтерського обліку залежить від документування господарських операцій, їх правильного оформлення і

своєчасного подання до бухгалтерії підприємства.

Порядок документування господарських операцій підприємств урегульований законодавством України, зокрема законами «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], «Про інформацію», Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [11], а також іншими відповідними нормативно-правовими актами.

Щодо документування витрат операційної діяльності, то воно визначається з урахуванням виду діяльності, характеру виробництва і асортименту продукції, структури управління підприємства, його масштабів, особливостей технологій та організації виробництва і т. д. [15].

Враховуючи ці аспекти, для ТОВ «Захід Агро Олія» ефективність документування витрат операційної діяльності напряму залежить від регулярного і своєчасного надходження даних про операції, які виникають під час виробництва і реалізації готової продукції. На ділянці обліку витрат виробництва первинні документи практично не створюються, а лише надходять з інших ділянок, тому інформація збирається та структурується за рахунком 23 «Виробництво», де калькуюють собівартість.

Одним з важливих завдань є збір інформації про фактичне здійснення витрат. Тому чітко визначені строки подачі цієї інформації працівнику бухгалтерії, що регулюється календарним графіком передачі даних щодо структури витрат.

Основні джерела інформації щодо витрат виробництва подано на рис. 2.4.

Витрати операційної діяльності списують на фінансові результати розрахунком бухгалтерії.

Витрати операційної діяльності фіксуються в обліку за статтями калькуляції, які підприємство встановлює самостійно, враховуючи характеристики технології та організації виробництва. Калькуюючи виробничу собівартість продукції, ТОВ «Захід Агро Олія» використовує статті калькуляції, наведені на рис. 2.5.

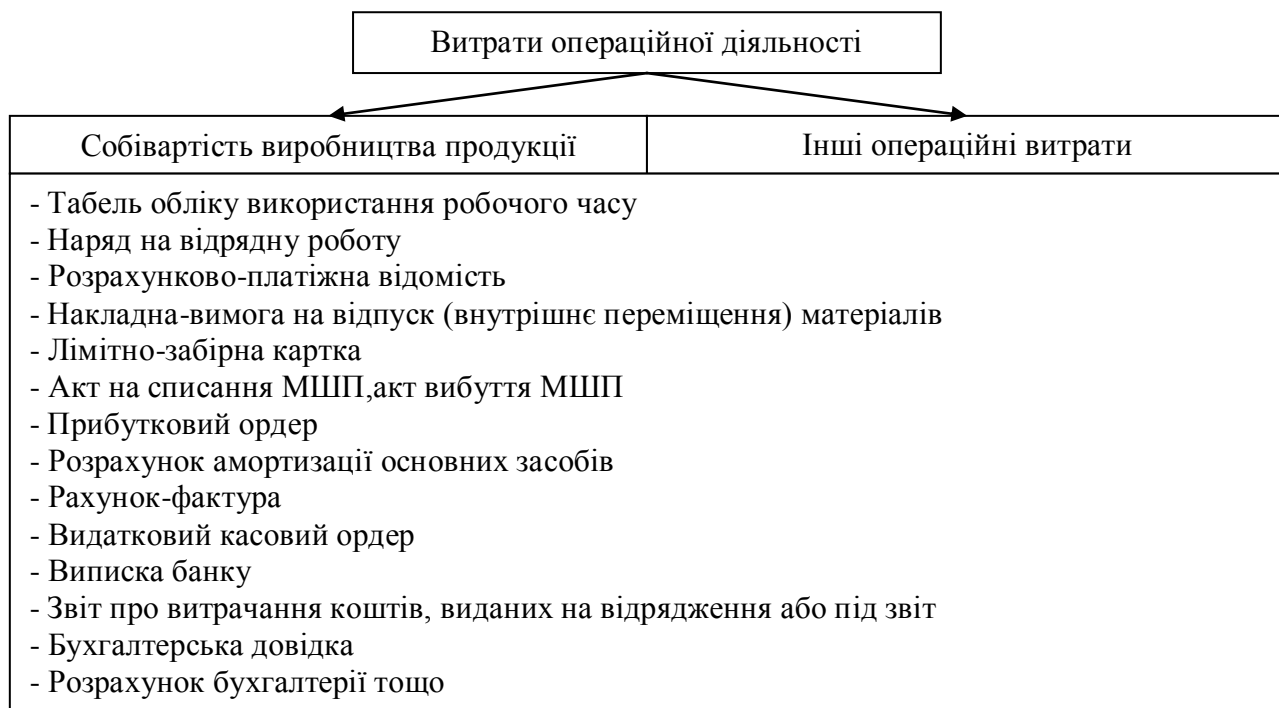

Рис. 2.4. Документування витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»

Джерело. Побудовано автором за [11] і даними підприємства.

Статті калькуляції
<ul style="list-style-type: none"> - Сировина й основні матеріали - Напівфабрикати власного виробництва - Допоміжні і пакувальні матеріали - Паливо й енергія на технологічні цілі - Зворотні відходи - Основна і додаткова заробітна плата - Витрати на утримання й експлуатацію машин та обладнання - Загальновиробничі витрати - Загальногосподарські витрати - Позавиробничі витрати

Рис. 2.5. Статті калькуляції виробничої собівартості продукції
ТОВ «Захід Агро Олія»

Джерело. Побудовано автором за даними підприємства.

ТОВ «Захід Агро Олія» веде облік витрат операційної діяльності за допомогою рахунків класу 9 «Витрати діяльності».

Як вже зазначалось, облік виробничої собівартості продукції товариство веде за синтетичним рахунком 23 «Виробництво», характеристика якого

представлена у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Характеристика рахунка 23 «Виробництво»

Призначення рахунка	Відображається		Аналітичний облік
	за дебетом	за кредитом	
Систематизує дані про витрати на виробництво продукції	Прямі матеріальні, трудові та інші прямі витрати, розподілені загальновиробничі витрати і втрати від браку продукції з технологічних причин	Вартість фактичної виробничої собівартості завершеної виробництвом готової продукції (у дебет рахунків 26)	Ведеться за видами виробництв, продукції, що виготовляється, статтями витрат

Джерело. Побудовано автором за [4].

Згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій облік собівартості реалізованої готової продукції ведуть за субрахунком 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», який охарактеризовано у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Характеристика субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»

Призначення субрахунку	Відображається	
	за дебетом	за кредитом
Систематизує дані про виробничу собівартість реалізованої готової продукції	Виробнича собівартість реалізованої готової продукції	Віднесення на рахунок фінансових результатів

Джерело. Побудовано автором за [4].

Для обліку загальновиробничих витрат застосовують однойменний рахунок 91 «Загальновиробничі витрати», характеристику якого наведено у табл. 2.13.

Інші витрати операційної діяльності підприємство обліковує на рахунках 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності» (табл. 2.14).

Таблиця 2.13

Характеристика рахунка 91 «Загальновиробничі витрати»

Призначення рахунка	Відображається		Аналітичний облік
	за дебетом	за кредитом	
Систематизує дані про виробничі накладні витрати на організацію виробництва та управління цехами чи іншими виробничими структурними підрозділами, а також витрати на утримання та експлуатацію машин і устаткування	сума визнаних витрат	щомісячне списання змінних та розподілених постійних загальновиробничих витрат в дебет рахунка 23 і нерозподілених постійних загальновиробничих витрат в дебет субрахунку 901	Ведеться за місцями виникнення та видами витрат

Джерело. Побудовано автором за [4].

Таблиця 2.14

Характеристика рахунків для обліку інших операційних витрат

Рахунок	Призначення рахунка	Відображається		Аналітичний облік
92 «Адміністративні витрати»	Відображає загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням і обслуговуванням підприємства	дебет	сума визнаних адміністративних витрат	Ведеться за статтями витрат
		кредит	списання на рахунок 79	
93 «Витрати на збут»	Показує витрати, пов'язаних із збутом (реалізацією, продажем) продукції, товарів, робіт і послуг	дебет	сума визнаних витрат на збут	-
		кредит	списання на рахунок 79	
94 «Інші витрати операційної діяльності»	Відображає витрати операційної діяльності підприємства, крім витрат, які відображаються на рахунках 90, 91, 92, 93	дебет	сума визнаних витрат	-
		кредит	списання на рахунок 79	

Джерело. Побудовано автором за [4].

Кореспонденції рахунків, що відображають витрати операційної діяльності підприємства, представлено у дод. И.

ТОВ «Захід Агро Олія» як мале підприємство, що використовує просту форму обліку, витрати операційної діяльності відображає в облікових регістрах

та фінансовій звітності. На рис. 2.6 представлено рух інформації, що формується в системі первинного обліку, до зведених даних.

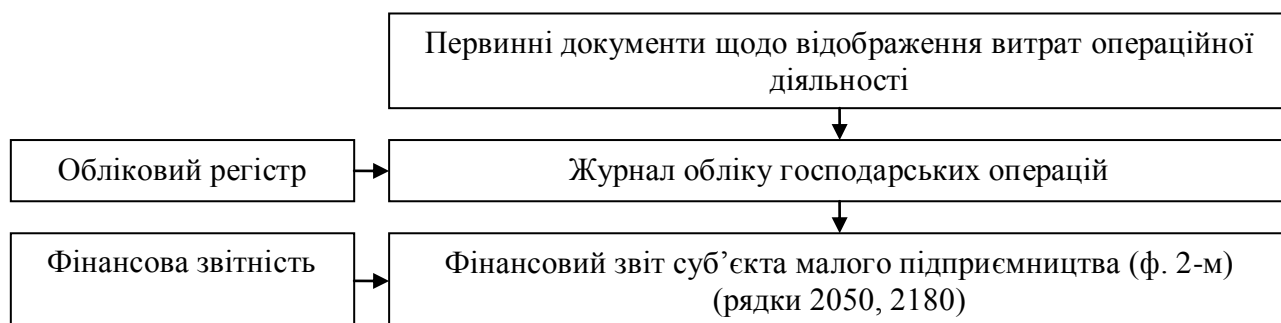

Рис. 2.6. Схема руху інформації про витрати операційної діяльності у ТОВ «Захід Агро Олія»

Джерело. Побудовано автором за [9, 11, 15].

У журналі обліку господарських операцій фіксуються всі господарські операції, пов'язані з діяльністю підприємства. Це включає записи про купівлю та продаж товарів, здійснені витрати, одержані доходи, виплату заробітної плати, сплату податків та інші операції.

Звіт про фінансові результати містить дані, що відображають фінансовий стан підприємства за певний період, зокрема фінансові результати діяльності підприємства від різних видів діяльності та узагальнені показники прибутку (збитку).

Обліковий реєстр і форма фінансової звітності є важливими інструментами для системи обліку та аналізу діяльності підприємства. Вони допомагають збирати, організовувати та відображати інформацію про всі операції, що відбуваються на підприємстві.

Контроль і аналіз господарської діяльності стають можливими завдяки веденню облікового реєстру, де фіксуються всі операції, а також завдяки формам фінансової звітності, які дозволяють відображати фінансовий стан та результативність підприємства на певний момент часу. Ці інструменти є основою для прийняття управлінських рішень, оцінки ефективності діяльності

та взаємодії з зацікавленими сторонами, такими як інвестори, кредитори та державні органи влади.

2.3. Застосування сучасних інформаційних технологій ведення обліку витрат операційної діяльності на підприємстві

Як вже зазначалось у параграфі 2.1, ТОВ «Захід Агро Олія» використовує просту форму ведення бухгалтерського обліку, автоматизувавши її програмою «1С: Бухгалтерія 8». Даний програмний продукт відомий своєю широкою функціональністю, яка виходить за межі традиційного бухгалтерського та податкового обліку. Його можливості дозволяють вирішувати різноманітні завдання, пов'язані з автоматизацією бізнес-процесів.

Так, до прикладу, «1С: Бухгалтерія 8» може бути використана для автоматизації обліку виробничих операцій, виготовлення продукції та надання послуг. Вона може допомогти в контролі за запасами, обліку виробничих витрат, веденні звітності про виробництво та інше [27].

Ця програма надає можливості для інтеграції різних бізнес-процесів і забезпечує комплексний підхід до управління підприємством. Таким чином, вона може бути корисною не лише для бухгалтерів, а й для менеджерів, власників бізнесу та інших співробітників, які відповідають за управління виробничим процесом і фінансово-економічну діяльність підприємства [37].

І хоча з 2017 року на продукти російського розробника «1С» накладені санкції, а з 2021 року технічна підтримка цього програмного продукту припинена, функціонально, з деякими доопрацюваннями він може використовуватись на власний розсуд фізичними та юридичними особами-підприємцями. Тобто, «1С» продовжує працювати в Україні, до того ж їх програмні рішення є досі популярні серед українського бізнесу.

До основних причин, через які вітчизняні підприємці зволікають з переходом на інші системи автоматизації, це і оплачена на майбутній період

ліцензія, і висока вартість переходу на нове програмне забезпечення, і можливість в «1С» оптимізувати податок на прибуток (через часту зміну форми податкової накладної), чого немає в інших програмах, і витрати на навчання персоналу чи пошук фахівця зі знанням нового програмного продукту, та зрештою і банальне небажання власників бізнесу чи його фахівців щось змінювати та під щось підлаштовуватись [37].

Функціональні властивості програмного забезпечення «1С: Бухгалтерія 8» важливі для товариства з огляду на можливість використовувати їх для автоматизації обліку витрат, зокрема операційної діяльності. Так, дана програма має можливість обліку виробничих процесів від моменту придбання сировини до випуску готової продукції. Це означає, що вона може автоматично відображати виробничі операції у бухгалтерському і податковому обліку.

Протягом місяця програма відображає витрати, пов'язані з виробничою діяльністю підприємства, на відповідних рахунках обліку витрат. Це дозволяє підприємствам точно відслідковувати всі витрати, пов'язані з виробництвом, і забезпечує правильне відображення цих витрат у фінансовій звітності. Такий підхід спрощує облік виробничих операцій, забезпечує високу точність обліку витрат і дозволяє підприємствам ефективно керувати виробничим процесом.

Правильне відображення запасів у виробничому процесі є ключовим аспектом обліку операцій виробничого характеру. У програмі «1С: Бухгалтерія 8» цей процес візуалізований у розділі «Виробництво», а починається він з заповнення документа «Вимога-накладна». Важливо підкреслити, що перед початком виробництва запаси, які будуть використовуватися для виробництва продукції, повинні бути оприбутковані на складі. Тільки після цього їх можна передати у виробництво. Це забезпечує точне відображення фінансової ситуації підприємства і дозволяє уникнути помилок в обліку.

Виготовлену продукцію оприбутковують на складі за плановою собівартістю. Потім під час місячної інвентаризації визначають залишки незавершеного виробництва. І кінцево, облік виробництва завершують

розрахунком фактичної собівартості продукції, до якої відносять загальновиробничі витрати. Перед першою завершальною операцією важливо налаштувати облікову політику, що передбачає визначення способу розподілу непрямих витрат та методику розрахунку собівартості виробництва.

Послідовність виконання операцій з обліку виробництва у програмі «1С: Бухгалтерія 8» представлено на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Алгоритм дій з обліку виробництва у програмі

«1С: Бухгалтерія 8» [17]

Загалом всі представлені на рис. 2.7 операції з обліку виробництва забезпечують виконання основних завдань щодо автоматизації обліку операційних витрат [24]. До таких завдань можна віднести:

- повне та достовірне відображення в обліку реальних витрат на виробництво і збут продукції, а також невиробничих витрат;
- відстеження процесу раціонального використання запасів, своєчасної виплати заробітної плати працівникам та інших аспектів;
- обґрунтування процесу розрахунку собівартості продукції та відповідне формування цієї собівартості;
- виявлення та коригування недоліків у системі обліку виробництва та матеріально-технічного забезпечення, спрямоване на зменшення витрат матеріальних ресурсів, робочого часу та праці, а також на підвищення продуктивності праці працівників підприємства.

«1С: Бухгалтерія 8» для потреб автоматизації обліку витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія», на нашу думку, має свої переваги та недоліки (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Переваги і недоліки «1С: Бухгалтерія 8» для потреб автоматизації обліку витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»

Переваги		Недоліки	
1		2	
Відкрита конфігурація	Відкритий програмний код дає можливість адаптувати компоненту обліку витрат операційної діяльності під потреби підприємства	Складність конфігурації	Налаштування програми може виявитися складним завданням, особливо якщо потрібні специфічні налаштування для відображення витрат операційної діяльності відповідно до потреб бізнесу

Продовж. табл. 2.15

1		2	
Широкі можливості налаштування	Гнучка система налаштування дозволяє вести облік різних видів витрат, включаючи витрати операційної діяльності	Обмежена аналітика	Хоча програма може забезпечувати первинний облік витрат, вона може бути обмеженою в аналітичних можливостях порівняно зі спеціалізованими програмами або розширеними системами управління витратами
Робота з великим обсягом даних	Програмне забезпечення зазвичай добре справляється з великими обсягами даних, що може бути корисним для підприємства з інтенсивною операційною діяльністю	Обмежена масштабованість	Для підприємств зі складними бізнес-процесами «1С: Бухгалтерія 8» може виявитися не настільки масштабованою, щоб повністю задовольнити їхні потреби з обліку витрат

До списку переваг застосування цієї програми можна віднести і багато інших чинників, проте вони не прямо пов'язані саме з обліком витрат операційної діяльності підприємства.

Загалом завдяки автоматизації бухгалтерського обліку програмним продуктом «1С: Бухгалтерія» підприємства можуть підвищити ефект щодо [20]:

- чіткого планування та достовірного обліку виробництва, що дозволить зменшити втрати у центрах відповідальності на 20-30%;
- зменшення нестачі сировини і матеріалів на 3-5%;
- зменшення необґрунтованого відпуску товарно-матеріальних цінностей у виробництво на 10-15%;
- зниження собівартості продукції за рахунок зменшення загальновиробничих і адміністративних витрат на 3-5%.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Організація і методика проведення аналізу витрат операційної діяльності

Аналіз витрат операційної діяльності підприємства – це процес систематичного вивчення та оцінки всіх видів витрат, які виникають у процесі виробництва товарів або надання послуг. Цей аналіз є важливою частиною фінансового менеджменту та дозволяє керівництву підприємства ефективно управляти витратами, підвищувати рентабельність та оптимізувати виробничі процеси.

Основне значення аналізу витрат операційної діяльності полягає в наступних аспектах:

- виявлення ефективності виробничих процесів – аналіз дозволяє ідентифікувати ефективні та неефективні процеси виробництва, що допомагає зменшити витрати та підвищити продуктивність;
- оцінка керованості витрат – визначення того, які витрати можна контролювати та знижувати, а яких неможливо уникнути;
- планування та бюджетування – на основі аналізу витрат можна розробляти плани та бюджети, що дозволяють підприємству ефективно розподіляти ресурси;
- підтримка стратегічних рішень – аналіз витрат надає інформацію для прийняття стратегічних рішень щодо розвитку бізнесу, вибору стратегічних напрямків та оптимізації діяльності;
- виявлення та усунення проблем – аналіз дозволяє вчасно виявляти проблемні аспекти витрат та шукати шляхи їх вирішення, що допомагає запобігти збиткам та забезпечити стабільність бізнесу [21].

Аналіз витрат операційної діяльності підприємства важливий для оцінки

його ефективності. Витрати безпосередньо впливають на фінансовий результат підприємства, який може бути як позитивним, так і негативним.

Метою аналізу витрат операційної діяльності підприємства є визначення ефективності використання ресурсів та ідентифікація можливостей для зниження витрат і підвищення прибутковості.

Завдання аналізу витрат операційної діяльності підприємства включають:

- визначення вартості виробництва продукції або надання послуг;
- виявлення факторів, які впливають на витрати операційної діяльності;
- оцінка ефективності використання ресурсів у виробничих процесах;
- виявлення можливостей для зниження витрат і оптимізації виробничих процесів;
- аналіз витратних статей для ідентифікації пріоритетних напрямків оптимізації;
- порівняння витрат з аналогічними показниками попередніх періодів та з іншими підприємствами галузі;
- розроблення та впровадження стратегій зменшення витрат та підвищення ефективності операцій;
- моніторинг та контроль витрат з метою підтримки фінансової стабільності та прибутковості підприємства [18].

У сучасних умовах господарювання важливо вміти застосовувати методи, прийоми і підходи економічного аналізу витрат операційної діяльності підприємства.

В економічній літературі існує багато методів і прийомів аналізу витрат операційної діяльності підприємства, зокрема: горизонтальний аналіз (порівняння витрат операційної діяльності підприємства за різні періоди часу), вертикальний аналіз (визначення структури витрат операційної діяльності та їх відношення до загальних витрат підприємства у певному періоді часу), факторний аналіз (визначення впливу різних факторів на витрати операційної діяльності підприємства), перспективний аналіз (прогнозування витрат

операційної діяльності на майбутній період часу), ретроспективний аналіз (оцінка витрат, що вже відбулися в минулому), метод ABC (точний розподіл витрат на виробництво продукції) тощо.

Для забезпечення повноти і точності аналізу витрат операційної діяльності використовують комплексний і системний підходи [41]. Вони дозволяють враховувати різноманітні аспекти та взаємозв'язки між різними чинниками впливу на витрати підприємства. Зокрема комплексний підхід при використанні в аналізі витрат операційної діяльності забезпечує врахування всіх аспектів і видів витрат, аналіз витрат за різними категоріями, вивчення витрат за різними періодами часу. Системний підхід передбачає розгляд аналізу витрат операційної діяльності як частини загальної системи управління підприємством, врахування взаємозв'язків між витратами та іншими елементами управління та здійснення аналізу витрат в контексті стратегічних цілей підприємства.

Джерелами інформації для аналізу витрат операційної діяльності виступають: первинні документи, облікові регістри синтетичного і аналітичного обліку, фінансова звітність, результати аналізу витрат операційної діяльності за попередні роки, аудиторські звіти та інша облікова інформація

Схема проведення аналізу витрат операційної діяльності наведена на рис. 3.1.

Аналіз виробничої собівартості, зокрема і за статтями калькуляції окремих видів продукції, використовують для планування конкурентоспроможної виробничої програми та оптимізації виробництва.

Аналіз виконання кошторису (бюджету) витрат, в тому числі і аналіз витрат за економічними елементами, та аналіз структури витрат дозволяють визначити відхилення та зміну структури витрат.

Факторний аналіз витрат дозволяє врахувати зміну обсягу і структури операційної діяльності.

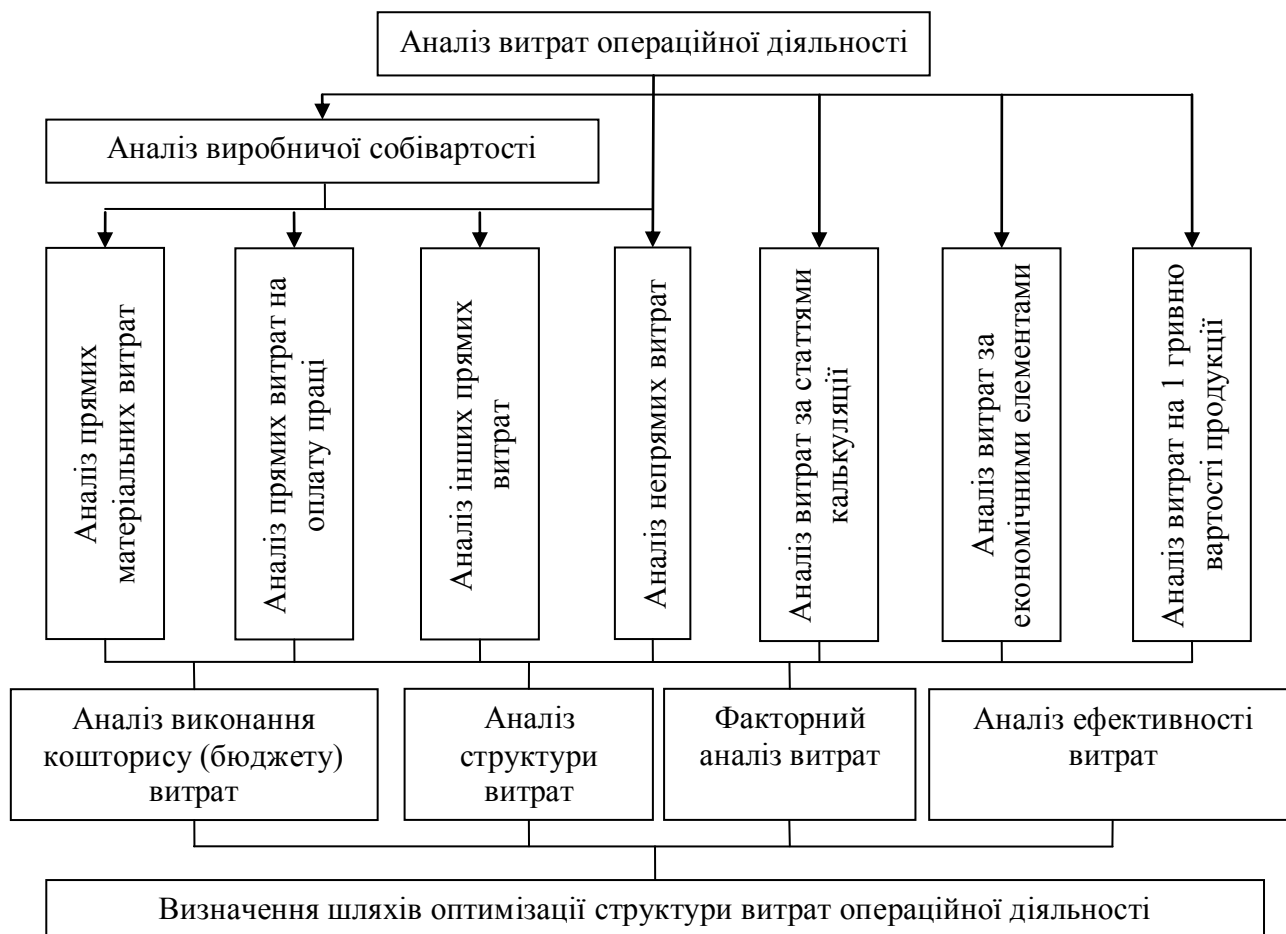

Рис. 3.1. Модель аналізу витрат операційної діяльності підприємства

Джерело. Побудовано автором за [36, 41]

Послідовність проведення видів аналізу витрат операційної діяльності є різною на кожному підприємстві та з точки зору різних науковців.

Методика аналізу витрат операційної діяльності підприємства передбачає наступні етапи:

1) підготовчий, що забезпечує складання загального плану проведення аналізу (визначення мети, завдань, виконавців, системи показників, методів і прийомів, послідовності аналізу, пошук інформаційних джерел тощо) і забезпечення заходів для його проведення (інформаційного, матеріально-технічного);

2) основний, що включає оцінку інформаційних джерел (групування інформації, перевірка її відповідності вимогам програми та аналітичній процедурі) і обчислення показників (аналіз ефективності операцій та величини

витрат операційної діяльності, розрахунок показників, виявлення факторів впливу та резервів для підвищення продуктивності);

3) заключний, який полягає в узагальненні результатів аналізу (групування, визначення резервів зниження витрат операційної діяльності, інформування про результати аналізу; постійний контроль за виконанням рішень) [41].

Результати аналізу операційних витрат можуть надати важливу інформацію для прийняття стратегічних управлінських рішень. Ця інформація може бути використана для виявлення резервів підвищення ефективності діяльності підприємства та зміцнення його конкурентоспроможності. Аналіз операційних витрат дозволяє ідентифікувати ділянки, де можна зменшити витрати, оптимізувати процеси та ресурси, а також виявити можливості для інновацій та покращень.

3.2. Результати аналізу витрат операційної діяльності підприємства

Аналіз витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» проведемо із врахуванням схеми проведення аналізу, представленої на рис. 3.1.

Об'єктами аналізу витрат операційної діяльності товариства є показники, які представлені у ф. 2-м «Звіт про фінансові результати» (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Статті звіту про фінансові результати для відображення витрат операційної діяльності [12]

Показник	Характеристика
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (рядок 2050)	Показує виробничу собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) та/або собівартість реалізованих товарів
Інші операційні витрати (рядок 2180)	Відображають інші витрати операційної діяльності, крім собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)

Аналіз структури витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія»

проведемо в динаміці 2021-2023 років, використовуючи вертикальний і горизонтальний методи. Згідно з горизонтальним методом порівняємо показники 2022 року з показниками 2021 року і показники 2023 року з показниками 2022 року. Згідно з вертикальним методом визначимо структуру підсумкового фінансового показника – витрат операційної діяльності та впливу кожної складової цього показника на загальний результат.

Отже, структуру і динаміку показників витрат операційної діяльності досліджуваного підприємства представимо за допомогою аналітичної табл. 3.2 та діаграми (рис. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз динаміки, складу і структури витрат
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показник	Роки						Абсолютне відхилення		Темп зміни, %	
	2021		2022		2023		2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	127,6	99,6	183,9	75,8	286,6	73,7	56,3	102,7	144,1	155,8
Інші операційні витрати	0,5	0,4	58,8	24,2	102,4	26,3	58,3	43,6	11760	174,1
Разом витрат операційної діяльності	128,1	100,0	242,7	100,0	389,0	100,0	114,6	146,3	189,5	160,3

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Горизонтальний аналіз дозволяє отримати загальне розуміння якісних змін, що відбулись у структурі витрат операційної діяльності товариства, а також динаміку цих змін. Вертикальний аналіз корисний при розгляді структури витрат операційної діяльності підприємства [32].

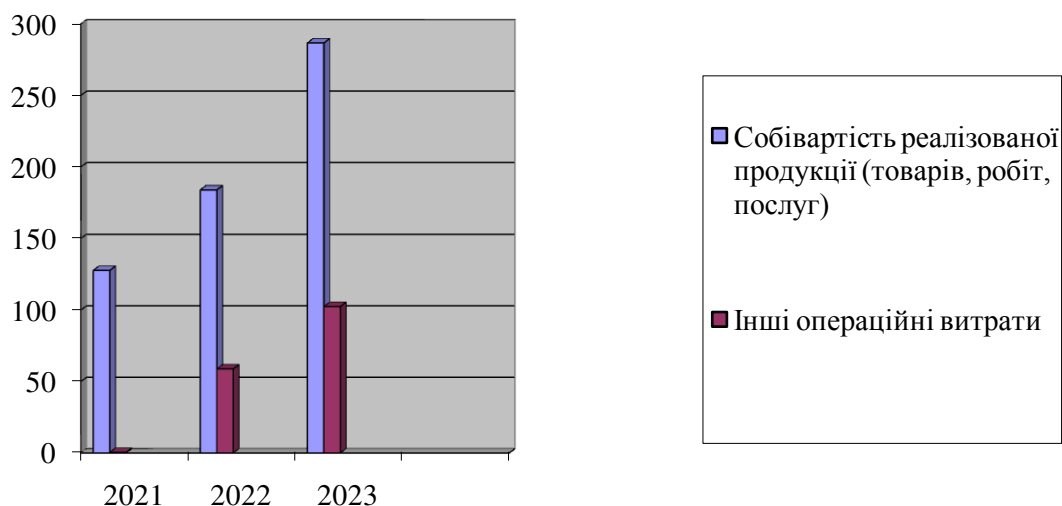

Рис. 3.2. Динаміка і структура витрат операційної діяльності

ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Джерело. Побудовано автором за даними табл. 3.2.

Так, величина витрат операційної у 2022 році порівняно з 2021 роком збільшилась на 114,6 тис. грн., у 2023 році порівняно з 2022 роком – на 146,3 тис. грн. у 2022 році. У 2022 році така тенденція спричинена зростанням: собівартості реалізованої продукції на 56,3 тис. грн., інших операційних витрат – на 58,3 тис. грн.; у 2023 році – зростанням: собівартості реалізованої продукції на 102,7 тис. грн., інших операційних витрат – на 43,6 тис. грн. При цьому темп зростання інших операційних витрат перевищує темп зростання собівартості реалізованої продукції, особливо у 2022 році.

Якщо розглянути структуру витрат операційної діяльності, то однозначно у ній переважає собівартість реалізованої продукції: у 2021 році її частка становить 99,6%, у 2022 році – 75,8%, у 2023 році – 73,7%. Частка інших операційних витрат складає 0,4%, 24,2%, 26,3% відповідно за роками, що аналізуються.

Зважаючи на таку динаміку і структуру витрат, переконуємося, що ТОВ «Захід Агро Олія» фокусується на виробництві продукції та ефективному управлінні ним, водночас значна частка собівартості реалізованої продукції не може спричинити вразливість бізнесу до змін у цінах на сировину, оскільки

попит на продукцію, яка забезпечує базові потреби людини, не залежний від зміни ціни. Проте підприємству важливо все ж управляти цими ризиками та шукати способи диверсифікації постачальників або процесів.

Рівень виробничих витрат на 1 гривню реалізованої продукції є важливим узагальнюючим показником ефективності витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія». Цей показник дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство використовує свої ресурси для виробництва продукції.

Аналіз витрат на 1 гривню вартості продукції дозволяє керівництву підприємства виявляти проблемні сегменти діяльності, вдосконалювати виробничі процеси та приймати стратегічні рішення з метою зниження витрат та підвищення ефективності виробництва.

Розрахунок витрат на 1 гривню реалізованої продукції для ТОВ «Захід Агро Олія» представимо у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Аналіз витрат на 1 гривню реалізованої продукції
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення	
	2021	2022	2023	2022/2021	2023/2022
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	127,6	183,9	286,6	56,3	102,7
Витрати на 1 гривню реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	1,67	0,70	0,66	-0,97	-0,04

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Аналіз витрат на 1 гривню реалізованої продукції, представлений у табл. 3.3, дозволяє стверджувати, що з кожним роком ця величина зменшується, до того ж показник витрат на 1 гривню реалізованої продукції перебуває на досить низькому рівні, а отже ТОВ «Захід Агро Олія» достатньо ефективно управляє своїми витратами.

Не менш важливим при аналізі витрат операційної діяльності підприємства є визначення ефективності витрат, яку можна віднайти через

співвідношення між операційними витратами та отриманим прибутком (доходом). Під час такого аналізу важливо визначити такі показники, як рівень витрат операційної діяльності (відношення операційних витрат до доходів операційної діяльності), витратовіддачу (відношення доходів операційної діяльності до операційних витрат) та рентабельність витрат (відношення прибутку операційної діяльності до операційних витрат) [36]. Оцінку ефективності витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» представимо у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз ефективності витрат операційної діяльності
ТОВ «Захід Агро Олія» за 2021-2023 роки

Показник	Роки			Абсолютне відхилення		Темп зміни, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Доходи операційної діяльності, тис. грн.	76,3	262,7	432,4	186,4	169,7	344,3	164,6
Витрати операційної діяльності, тис. грн.	128,1	242,7	389	114,6	146,3	189,5	160,3
Прибуток операційної діяльності, тис. грн.	-51,8	20	43,4	71,8	23,4	-38,6	217,0
Рівень витрат операційної діяльності, %	167,9	92,4	90,0	-75,5	-2,4	55,0	97,4
Витратовіддача, %	59,6	108,2	111,2	48,7	2,9	181,7	102,7
Рентабельність операційних витрат, %	-	8,2	11,2	8,2	2,9	-	135,4

Джерело. Побудовано автором за даними додатків Д, Е, Ж.

Дані табл. 3.4 свідчать, що рівень витрат операційної діяльності жиросільного підприємства зменшувався впродовж досліджуваного періоду: на 75,5% у 2022 році, на 2,4% у 2023 році, що позитивно характеризує операційну діяльність підприємства. Витратовіддача збільшилась у 2022 році на 48,7%, у 2023 році – на 2,9%. Рентабельність операційних витрат у 2021 році не розрахована внаслідок збитковості діяльності товариства, у 2022 році склала 8,2%, у 2023 році зросла на 2,9% і склала 11,2%. Якісні показники ефективності витрат операційної діяльності свідчать про позитивні їх зміни. Така ситуація на

підприємстві спричинена оптимізацією бізнес-процесів та ефективним управління ресурсами, а також збалансованим використанням людських, матеріальних та фінансових ресурсів. Збільшення ефективності витрат ТОВ дозволяє «Захід Агро Олія» досягнути конкурентних переваг на ринку.

Факторний аналіз операційних витрат здійснюють з метою оцінки причин зміни витрат, він покликаний виявити резерви економії та оптимізації витрат операційної діяльності. Важливим аспектом при його проведенні є відбір та інтерпретування факторів. В силу відсутності єдиного критерію виділення факторів результати аналізу піддаються суб'єктивній оцінці з боку аналітика. Через відсутність необхідних даних та неоднозначність результатів вважаємо недоцільним проведення факторного аналізу витрат операційної діяльності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Досягнення основних цілей діяльності підприємства пов'язане з отриманням прибутку, який визначають порівнянням доходів, отриманих від реалізації активів, з витратами на їх створення. При цьому найважливішою та переважно найбільшою за обсягом часткою витрат є саме витрати операційної діяльності, які включають виробничу собівартість продукції, а також операційні витрати. Тому пошук можливостей для зменшення витрат операційної діяльності є пріоритетним та стратегічним кроком, оскільки сприятиме підвищенню прибутковості і рентабельності, забезпеченню конкурентоспроможності та стабільного стану підприємства на ринку.

Проведення аналізу ефективності фінансово-господарської діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» дозволило встановити, що обсяг реалізації продукції зростає у динаміці років, незважаючи на коливання ціни. Така тенденція спричинена збільшенням попиту на агропродукцію – олію, оскільки вона належить до товарів, які забезпечують базові потреби людини у харчуванні. Еластичність попиту за такими товарами є дуже низькою, а тому і не реагує на зміну ціни. Також, у зв'язку з припиненням діяльності багатьох агропідприємств східної частини України через війну, асортимент олійної продукції на ринку зменшився, що призвело до зростання попиту на продукцію ТОВ «Захід Агро Олія». У 2021 році підприємство зазнало збитків через невеликі обсяги реалізації продукції та значні витрати на її виробництво. Проте у 2022 році, незважаючи на складну економічну ситуацію, підприємство вже отримало незначний прибуток, реалізувавши значну кількість продукції. 2023 рік дозволив реалізувати майже вдвічі більшу кількість продукції, що подвоїло чистий прибуток підприємства.

Первинний облік витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» здійснює згідно вимог чинного законодавства України. На етапі поточного обліку витрати операційної діяльності товариство обліковує за визначеними

статтями калькуляції, використовуючи рахунки 23 «Виробництво», 901 «Собівартість реалізованої готової продукції», 91 «Загальновиробничі витрати», облік 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут», 94 «Інші витрати операційної діяльності». І на етапі підсумкового обліку витрати операційної діяльності відображаються в обліковому реєстрі – журналі обліку господарських операцій та фінансовій звітності – Звіті про фінансові результати.

ТОВ «Захід Агро Олія» веде бухгалтерський облік за простою формою, використовуючи при цьому сучасні комп'ютерні технології – програмне забезпечення «1С: Бухгалтерія 8», що значно полегшує відображення виробничих операцій у бухгалтерському і податковому обліку.

Проведення аналізу витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» довело, що витрати збільшились за рахунок зростання собівартості реалізованої продукції та інших операційних витрат. Причиною зростання собівартості реалізованої продукції є суттєве підвищення цін, зростання інших операційних витрат – збільшення витрат на зарплату, єдиний соціальний внесок, послуги банку, послуги сторонніх організацій (електроенергія, ремонт основних засобів, комп'ютерні послуги, юридичні послуги, оренда), на придбання малоцінних та швидкозношуваних предметів, інших необоротних матеріальних активів.

З урахуванням цього, розуміємо, що ТОВ «Захід Агро Олія» досить ефективно управляє процесом виробництва продукції, оскільки навіть досить велика частка собівартості реалізованої продукції не шкодить бізнесу, що забезпечується відсутністю залежності попиту на продукцію, яка покриває базові потреби людини, від зміни цін.

Ефективність використання ресурсів для виробництва продукції, а отже і ефективність управління витратами операційної діяльності підприємства, підтверджує і аналіз витрат на 1 гривню вартості продукції. Таку ж тенденцію підтверджують і відносні показники ефективності витрат операційної діяльності.

Така ситуація на підприємстві є результатом не тільки ефективного управління витратами операційної діяльності, а й оптимізації основних бізнес-процесів, збалансованого використання різних видів ресурсів. Це, своєю чергою, дозволяє підприємству здобути конкурентні переваги на ринку.

Проте у діяльності досліджуваного підприємства присутні деякі аспекти, пов'язані з витратами операційної діяльності, які варто покращити чи удосконалити.

Так, удосконалення потребує система інформаційного забезпечення управління операційними витратами, яка ґрунтується на управлінському обліку. Це дозволить підприємству виявляти, накопичувати, аналізувати, контролювати та передавати інформацію, необхідну для процесу управління витратами та прийняття інших управлінських рішень.

Доцільним було б покращання системи внутрішнього контролю витрат операційної діяльності ТОВ «Захід Агро Олія» за рахунок використання горизонтального (дослідження відповідності витрат їх плановим показникам) і вертикального аналізу (перевірка здійснених витрат за центрами відповідальності). Це можна здійснити шляхом впровадження в документообіг відповідних документів – відомості контролю формування собівартості реалізованої продукції, відомості контролю формування інших операційних витрат. Такі заходи дозволять оптимізувати витрати операційної діяльності підприємства.

Дослідження показали, що найбільш перспективними шляхами збільшення прибутку є зниження собівартості продукції через ефективне планування витрат, підвищення якості продукції за рахунок вдосконалення системи контролю якості, розширення асортименту продукції шляхом виготовлення інших видів олії, крім соєвої, збільшення обсягів реалізації за рахунок залучення додаткових покупців та посередників через рекламні кампанії та використання новітніх технологій.

Отже, для ТОВ «Захід Агро Олія», яке, як і багато інших малих підприємств, переживає кризовий період, постає завдання розробити стратегію розвитку і провести реструктуризацію підприємства. Це необхідно для того, щоб уникнути кризових ситуацій у майбутньому, а також відновити платоспроможність та стабілізувати фінансове становище підприємства.

Висунуті пропозиції, на наш погляд, дозволять ТОВ «Захід Агро Олія» покращити ведення обліку, оптимізувати витрати операційної діяльності і збільшити прибутковість підприємства, а також розширити позиції на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 8.04.2024).
2. Податковий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 6.04.2024).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 24.03.2024).
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 2.04.2024).
5. Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2010 №929_009. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929-009> (дата звернення: 12.03.2024).
6. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Наказ Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 №373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07#Text> (дата звернення: 22.04.2024).
7. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 25.02.2024).
8. НП(С)БО 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 28.03.2024).
9. НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 25.03.2024).
10. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 №291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 2.04.2024).
  11. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.95 №88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 16.04.2024).
  12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 №433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> (дата звернення: 8.04.2024).
  13. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера. К.: Ника-Центр, 1998. 480 с.
  14. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручн. 2-е вид., доп. і перероб. Житомир: ЖІТІ, 2000. 640 с.
  15. Верига Ю.А., Виноградова М.О, Гладких Т.В. та ін. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 520 с.
  16. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: навч.-практ. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 536 с.
  17. Виробництво в «1С: Бухгалтерії 8.1». URL: <https://online.dtkk.ua/2011/11/39957>.
  18. Воронко О.С., Штепа Н.П. Економічний аналіз: навч. посіб. Л.: Новий Світ-2000, 2011. 279 с.
  19. Голов С.Ф. Управлінський облік. К.: Центр навч.літератури, 2018. 400 с.

20. Грабчук І.Л., Герасимова О.Г. Бухгалтерський облік з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій (на прикладі програмного продукту «1С: Бухгалтерія 8») (практикум): електрон. навч. посіб. для студ. вищ. закладів екон. спец. Житомир: ПП «Євенок», 2017. 120 с.
21. Давидович І.Є. Управління витратами: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
22. Дерій В.А. Витрати і доходи підприємств у системі обліку та контролю: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, Економічна думка, 2009. 272 с.
23. Завгородній В.П., Савченко В.Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. 2-ге вид. К.: Фірма «ДІКсі», 1997. 832 с.
24. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2003. 349 с.
25. Климко Г.Н., Нестеренко В.П., Каніщенко Л.О. та ін. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручн. К.: Вища школа, 1999. 743 с.
26. Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 528 с.
27. Коваль М.І., Матюха М.М. Комп'ютерні системи «1С:Бухгалтерія»: навч. посіб. К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 244 с.
28. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: підручн. Тернопіль, 1998. 464 с.
29. Мус Герольд, Ханшманн Рольф. Бухгалтерський облік: основи – завдання – розв'язання; пер. з нім. С. Лобачової. К.: КНЕУ, 2000. 386 с.
30. Нападівська Л. В. Управлінський облік: підручн. К.: Книга, 2004. 544 с.
31. Нашкерська Г.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 464 с.
32. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Жарун О.В. та ін. Теорія економічного аналізу: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 272 с.
33. Основи фінансового обліку / Г.А. Велш, Д.Г. Шорт; пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. К.: Основи, 1997. 943 с.

34. Пилипенко С.М., Новак У.П., Пилипенко В.С. Економічна сутність витрат. Матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. «Управління розвитком соціально-економічних систем» (м. Харків, 21-22 березн. 2024 р.), 2024. С. 243-246.
35. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручн. К.: КНЕУ, 2001. 460 с.
36. Польова Т.В., Корецька Н.М. Аналіз операційних витрат підприємства торгівлі. URL: http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2012/Economics/10_122294.doc.htm.
37. Програма 1С: Підприємство, що це таке? ITEZ. URL: <https://itez.com.ua/what-is-1c.html>.
38. Пушкар М.С. Фінансовий облік: підручн. Тернопіль: Карт-бланш, 2002. 628 с.
39. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2006. 526 с.
40. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський облік на підприємствах з різними формами власності: навч. посіб. К.: А.С.К., 1997. 512 с.
41. Томчук О.Ф. Методика аналізу витрат операційної діяльності сільськогосподарського підприємства та напрями його удосконалення. The scientific heritage. 2020. No47. С. 74-86.
42. Труш Ю.Т., Король Г.О., Потрус Н.П. Організація обліку. Частина 1. Основи організації обліку: навч. посібник. Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. 69 с.
43. Фаріон В.Я. Сутність витрат як економічної категорії. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. 2013. Вип. 1 (49). Економічні науки. С. 44-47.
44. Язлюк Б.О., Волошина В.В. Організація обліку витрат операційної діяльності в умовах комплексної автоматизації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 15. С. 118-121.

ДОДАТКИ